

Realizacja wniosku o kontakty z dzieckiem na podstawie Konwencji Haskiej (K. J. przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej)

Wyrok
Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
z dnia 1 marca 2016 r.
30813/14

Teza

1. Narusza artykuł 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284) działalność sądu krajowego, który poświęca aż 12 miesięcy na rozpoznanie wniosku rodzica w zakresie zabezpieczenia kontaktu z dzieckiem na podstawie Konwencji Haskiej z dnia 25 października 1980 (Dz.U. z 1995 roku Nr 108, poz. 528). Mimo, że sześciotygodniowy termin nie jest obligatoryjny na mocy Konwencji Haskiej Trybunał uznaje, że przekroczenie go o czterdzieści pięć tygodni, to znaczy ponad ośmiokrotnie, przy braku jakichkolwiek okoliczności mogących zwolnić sądy krajowe z jego ścisłego przestrzegania, nie licuje z powagą sytuacji i nie jest zgodny z pozytywnym obowiązkiem działania bez zbędnej zwłoki w postępowaniu o powrót dzieci.

2. Trybunał uznaje, że kwestie opieki i możliwości kontaktu nie powinny być ze sobą łączone w postępowaniu na podstawie Konwencji haskiej. W związku z tym, niezależnie od tego, czy w świetle prawa międzynarodowego czy też prawa krajowego, błędne było przyjęcie przez sąd rejonowy w przedmiotowej sprawie, że gdyby dziecko wróciło do Wielkiej Brytanii pozostałoby oddane w pieczę lub pod opieką skarżącego.

- www.echr.coe.int, www.ms.gov.pl, *Legalis*
- *Kodeks postępowania cywilnego, Art. 598[2]*
- *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Artykuł 8 ust. 1, Artykuł 8 ust. 2, Artykuł 35, Artykuł 41*
- *Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze dnia 25 października 1980 r., Artykuł 3, Artykuł 4, Artykuł 11, Artykuł 12, Artykuł 13, Artykuł 16*

Numer 1441649

Uzasadnienie

W sprawie K.J. przeciwko Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako Izba w składzie:

András Sajó, Przewodniczący,

Nona Tsotsoria,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Krzysztof Wojtyczek,

Egidijus Kūris,

Iulia Antoanella Motoc,

Gabriele Kucsko-Stadlmayer, sędziowie,

oraz Fatoş Araci, Zastępca Kanclerza Sekcji,

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 lutego 2016 roku,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr.30813/14) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesionej do Trybunału na podstawie Artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności ("Konwencja") przez obywatela polskiego, Pana K.J ("Skarżący"), w dniu 12 kwietnia 2014 roku.

2. Skarżący był reprezentowany przez Pana G. Thuan Dit Dieudonné, prawnika praktykującego w Strasburgu. Rząd Polski ("Rząd") był reprezentowany przez pełnomocnika, panią J. Chrzanowską z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący zarzucił przede wszystkim, że odmowa polskiego sądu rodzinnego nakazania powrotu jego dziecka w trybie Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 roku dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, stanowiła naruszenie jego prawa do poszanowania życia rodzinnego i naruszenie artykułu 8 Konwencji.

4. W dniu 15 września 2014 roku skarga została zakomunikowana Rządowi.

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

A. Fakty z przeszłości

5. Skarżący urodził się w 1978 roku, jest Polakiem i mieszka w Kent, w Wielkiej Brytanii. Jest żonaty z M.J., która jest również Polką. W 2005 roku para przeprowadziła się do Wielkiej Brytanii. Tam, w styczniu 2010 roku urodziła się ich córka. Oboje rodzice posiadają pełną władzę rodzicielską.

B. Zatrzymanie dziecka i postępowanie na podstawie Konwencji haskiej.

6. W dniu 17 lipca 2012 roku M.J. z dzieckiem wyjechały do Polski na wakacje, za zgodą skarżącego. W dniu 9 września 2012 roku M.J. poinformowała skarżącego, że ona i dziecko nie wrócą do Wielkiej Brytanii.

7. W dniu 21 września 2012 roku skarżący zwrócił się do organu centralnego Zjednoczonego Królestwa z wnioskiem o nakazanie powrotu dziecka w trybie Konwencji haskiej.

8. Okazało się, że w połowie października 2012 roku skarga została zarejestrowana w Sądzie Rejonowym w Grudziądzu. Do przewodniczenia sprawie został przydzielony sędzia D.K.

9. W odpowiedzi na wniosek skarżącego, M. J. stwierdziła, że w 2011 roku ona i jej mąż oddalili się od siebie; skarżący stracił zainteresowanie swoją rodziną i spędzał swój wolny czas grając w gry komputerowe. Z tych względów, a także z obawy, że dziecko nigdy nie będzie mogło opuścić Wielkiej Brytanii, MJ nie zgodziła się na powrót córki do Wielkiej Brytanii i poinformowała sąd krajowy, że nie chce tam wracać z dzieckiem.

10. Pierwszy termin rozprawy miał miejsce w dniu 19 grudnia 2012 roku przed Sądem Rejonowym w Grudziądzu, z sędzią przewodniczącym D.K. Skarżący i jego pełnomocnik uczestniczyli w rozprawie.

11. Drugi termin rozprawy miał miejsce w dniu 4 lutego 2013 roku przed tym samym sądem. Skarżący i jego pełnomocnik uczestniczyli w rozprawie. Sąd krajowy przesłuchał dwóch świadków i dopuścił dowód z opinii psychologów z Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego "RODK").

12. W dniu 22 marca 2013 roku biegli zbadali skarżącego, M.J. oraz ich trzyletnie dziecko. Opinia została sporządzona w dniu 17 kwietnia 2013 roku.

13. Kolejny termin rozprawy miał miejsce w dniu 8 maja 2013 roku, przewodniczył sędzia D.K. Po przeprowadzeniu rozprawy Sąd Rejonowy w Grudziądzu postanowił oddalić wniosek skarżącego o powrót dziecka (III Nsm 999/12).

14. Sąd pierwszej instancji orzekł na podstawie następujących dowodów: zeznania skarżącego, M.J. i członków ich rodzin oraz na podstawie opinii biegłych psychologów z RODK.

15. Biegłym z RODK zlecono sporządzenie opinii na okoliczność tego:

"Czy przekazanie [dziecka] pod opiekę ojca, łączące się z jego oddzieleniem od matki, zaburzyłoby poczucie bezpieczeństwa [dziecka] i wpłynęłoby na jego stan emocjonalny w negatywny sposób; czy zalecane jest, [z punktu widzenia] odpowiedniego rozwoju psychofizycznego dziecka, aby [umieścić dziecko pod opieką ojca] co jest związane z [wydaniem] nakazu wydania dziecka przez matkę."

16. Biegli stwierdzili, że "powrót dziecka do Wielkiej Brytanii i jego oddzielenie od matki", która jest jego głównym opiekunem, byłoby bardziej szkodliwe emocjonalnie dla dziecka niż brak codziennego kontaktu z ojcem." W szczególności, może zostać zakłócone poczucie bezpieczeństwa i stabilności dziecka. W tym zakresie opinia stanowi, że: "Biorąc pod uwagę [młody] wiek i płeć dziecka, należy stwierdzić, że matka jest obecnie najlepiej przystosowana do zaspokojenia potrzeb córki."

Biegli również zauważyli, że dziecko jest emocjonalnie przywiązane do obojga rodziców; jego rozwój jest prawidłowy; postrzega Polskę i Wielką Brytanię w jednakowy sposób, mówi po polsku i jest dobrze przystosowana do swojego nowego życia w Polsce. Zalecono, że dziecko powinno pozostać z matką w Polsce i mieć regularny kontakt z ojcem.

17. Sąd pierwszej instancji uznał, że opinia RODK była zupełna, czytelna i stanowiła istotny dowód w sprawie.

18. Co do istoty, Sąd Rejonowy w Grudziądzu uznał, że był zobowiązany wziąć pod uwagę "relacje między dzieckiem a [każdym] z rodziców, fizyczny i psychiczny rozwój dziecka, a także możliwość wystąpienia szkód fizycznych lub psychicznych w przypadku powrotu dziecka do swojego ojca bez matki."

19. Sąd krajowy wziął pod uwagę młody wiek dziecka (które miało trzy lata i cztery miesiące w momencie orzekania) oraz fakt, że matka od początku była głównym opiekunem dziecka. Powody odmowy matki do powrotu do Wielkiej Brytanii z dzieckiem nie były przez sąd krajowy brane pod uwagę. Sąd rejonowy orzekł, powołując się na opinię biegłych, że istnieje poważne ryzyko wystąpienia ujemnych skutków w psychice dziecka, w przypadku jego powrotu do Wielkiej Brytanii bez matki. Zauważono, że artykuł 13 (b) Konwencji haskiej stanowi ochronę dla uprowadzonych dzieci w tak dużym stopniu, że nie pozwala na ich powrót, jeśli miałyby to postawić je "niekorzystnej sytuacji".

20. Skarżący wniósł odwołanie, argumentując to między innymi następującymi okolicznościami faktycznymi i prawnymi: sąd pierwszej instancji naruszył art 13 (b) Konwencji haskiej, po pierwsze w tym, że doszedł do wniosku, że w okolicznościach niniejszej sprawy wystąpiło poważne ryzyko, że powrót dziecka do Wielkiej Brytanii naraziłby je na trudny do zniesienia uraz psychiczny i postawiłby je w niekorzystnej sytuacji, a po drugie w tym, że błędnie założono, że dziecko musiałoby być oddzielone od matki, mimo, że ta ostatnia nie podała żadnych obiektywnych przeszkód uniemożliwiających jej powrót do Wielkiej Brytanii; sąd pierwszej instancji naruszył artykuł 3 Konwencji o prawach dziecka oraz jego ogólną interpretację, zgodnie z którą ma być chroniony najlepszy interes dziecka; fakty ustalone przez sąd krajowy stoją w sprzeczności z dowodami przedstawionymi w toku postępowania. Wniosek sądu, że powrót dziecka naraziłby je na trudny do zniesienia uraz psychiczny jest sprzeczny z wnioskami zawartymi w opinii biegłych; a sąd nie powinien oddalić wniosku o odroczenie rozprawy, na której skarżący nie był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika.

21. Na rozprawie apelacyjnej, skarżący twierdził również, że biegli z zakresu psychologii, którzy sporządzili opinię RODK dla sądu pierwszej instancji byli niekompetentni.

22. W dniu 14 października roku 2013 roku Sąd Okręgowy w Toruniu oddalił odwołanie (IV Ca 1865/12).

23. Sąd odwoławczy oparł się w całości na ustaleniach faktycznych dokonanych przez sąd pierwszej instancji i stwierdził, że powrót do Wielkiej Brytanii dziecka z lub bez matki postawiłby je w niekorzystnej sytuacji. Po pierwsze, ze względu na bardzo młody wiek dziecka oraz fakt, że od momentu zatrzymania dziecko znajdowało się pod opieką matki praktycznie przez całą dobę, a kontakt dziecka ze skarżącym był rzadki, oddzielanie dziecka od matki mogłoby spowodować negatywne i nieodwracalne skutki. Po drugie, powrót dziecka z matką, również nie miałby pozytywnego wpływu na rozwój dziecka. W tym zakresie, zauważono, że M.J. nigdy nie przystosowała się do życia w Wielkiej Brytanii; była w konflikcie ze skarżącym i jej wyjazd z Polski byłby wymuszony wbrew jej woli.

24. W odniesieniu do pozostałych zarzutów skarżącego, sąd okręgowy orzekł w następujący sposób: w przeciwieństwie do twierdzeń skarżącego, opinia RODK była jasna i jednoznaczna w swoim wniosku, że najlepszy interes dziecka będzie lepiej zagwarantowany, gdyby pozwolono mu pozostać w Polsce z matką; ze względu na fakt, że adwokat skarżącego przebywał na urlopie, a skarżący nie zgodził się na zastępstwo substytucyjne, uznanie jego wniosku o odroczenie rozprawy nie było uzasadnione; natomiast argument o niekompetencji ekspertów RODK był, po pierwsze, spóźniony (skarżący nie podniósł tej kwestii przed sądem pierwszej instancji ani w odwołaniu), a po drugie, wewnętrznie sprzeczny, gdyż skarżący dla poparcia innych argumentów powołuje się na opinię, którą równocześnie kwestionuje.

C. Kontakt skarżącego z dzieckiem, pozew rozwodowy i ostatnie wydarzenia

25. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 19 grudnia 2012 roku przed Sądem Rejonowym w Grudziądzu, adwokat skarżącego złożył wniosek, powołując się na art 21 Konwencji haskiej, o ustalenie i zabezpieczenie skutecznego wykonywania prawa skarżącego do kontaktu z dzieckiem w toku postępowania prowadzonego na podstawie Konwencji haskiej.

26. Sąd krajowy nie wypowiedział się w kwestii tego wniosku.

27. W dniu 28 grudnia 2012 roku skarżący złożył wniosek do Sądu Rejonowego w Grudziądzu w celu uzyskania nakazu umożliwienia mu kontaktu z dzieckiem. Nie powoływał się na art 21 Konwencji haskiej. Zwrócił się, między innymi, o wydanie zarządzenia tymczasowego zobowiązującego M.J. na czas trwania postępowania w trybie Konwencji haskiej do umożliwienia mu zabierania dziecka do jego domu w każdy drugi i czwarty weekend miesiąca od godziny 15:00 w piątek do 08:00 w niedzielę i prowadzenia rozmów z dzieckiem przez telefon lub Skype w każdy poniedziałek, środę i piątek pomiędzy godziną 16:00 i 19:00.

28. W dniu 28 lutego roku 2013 Sąd Rejonowy w Grudziądzu z sędzią referentem D.K., postanowił na podstawie art 445 1 § 1 i 2 Kodeksu postępowania cywilnego zawiesić postępowanie dotyczące kontaktów skarżącego z dzieckiem (III RNsm 35/13) do zakończenia postępowania rozwodowego małżonków, które zostało wszczęte przed Sądem Okręgowym w Toruniu w dniu 14 stycznia 2013 roku.

29. W dniu 25 marca 2013 roku pozew rozwodowy złożony przez M.J. (IC 117/13) został odrzucony przez Sąd Okręgowy w Toruniu, w składzie z sędzią przewodniczącym SM i dwoma ławnikami. Sąd Okręgowy uznał jurysdykcję sądów angielskich, ponieważ ostatnie wspólne miejsce zamieszkania małżonków było w Maidstone, w Wielkiej Brytanii. W dniu 24 czerwca 2013 roku Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w składzie z D.K. jako sędzią przewodniczącym, oddalił zażalenie M. J. od tego postanowienia.

30. Skarżący twierdził, że gdy postępowanie w trybie Konwencji haskiej toczyło się w Polsce, widział swoją córkę kilka razy, w domu matki, w jej obecności.

31. W dniu 28 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy w Grudziądzu wydał postanowienie w przedmiocie kontaktów skarżącego z córką. Kopia tego postanowienia nie została złożona do Trybunału. Okazało się, że skarżący został uprawniony do widywania się ze swoją córką w drugi i czwarty weekend każdego miesiąca; w ciągu jednego tygodnia ferii zimowych; w ciągu dwóch tygodni wakacji letnich oraz w wybrane dni świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Wydaje się, że skarżący nie odwołał się od tej decyzji.

W dniu 31 sierpnia 2015 roku Sąd Rejonowy w Grudziądzu w składzie z D.K. jako sędzią przewodniczącym, potwierdził, że wyżej wymieniona decyzja była wiążąca i wykonalna z dniem 8 lipca 2015 r.

32. Postępowanie rozwodowe obecnie toczy się w Wielkiej Brytanii.

II. WŁAŚCIWE PRZEPISY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO I PORÓWNAWCZEGO

A. Konwencja haska

33. Konwencja haska z dnia 25 października 1980 dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, która została ratyfikowana przez Polskę (Dz.U. z 1995 roku Nr 108, poz. 528, data wejścia w życie 1 listopada 1992) i Zjednoczone Królestwo stanowi, we właściwym zakresie, co następuje.

“...Artykuł 3

Uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka uważa się za bezprawne, jeżeli -

a) nastąpiło ono z naruszeniem prawa do opieki przyznanego określonej osobie, instytucji lub innej organizacji, wykonywanego wspólnie lub indywidualnie, na mocy ustawodawstwa państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem; oraz

b) w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawa te były skutecznie wykonywane wspólnie lub indywidualnie albo byłyby tak wykonywane, gdyby nie nastąpiło uprowadzenie lub zatrzymanie.

Prawo do opieki określone w literze a) powyżej, może wynikać w szczególności z mocy samego prawa, z orzeczenia sądowego lub administracyjnego albo z ugody mającej moc prawną w świetle przepisów ustawodawstwa tego państwa.

Artykuł 4

Konwencję stosuje się do każdego dziecka, które miało miejsce stałego pobytu w Umawiającym się Państwie bezpośrednio przed naruszeniem praw do opieki lub odwiedzin. Konwencja przestaje obowiązywać, kiedy dziecko osiąga wiek 16 lat.

...

Artykuł 11

Władze sądowe lub administracyjne każdego Umawiającego się Państwa powinny podejmować niezwłoczne działania w celu powrotu dziecka. Jeżeli dana władza sądowa lub administracyjna nie podejmie decyzji w ciągu sześciu tygodni od daty wpłynięcia wniosku, wnioskodawca lub organ centralny państwa wezwanego, z własnej inicjatywy lub na wniosek organu centralnego państwa wzywającego, może żądać przedstawienia powodów zwłoki. Jeżeli organ centralny państwa wezwanego otrzyma odpowiedź, organ ten przekazuje ją organowi centralnemu państwa wzywającego lub, w stosownych wypadkach, wnioskodawcy.

Artykuł 12

Jeżeli dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub zatrzymane w rozumieniu artykułu 3, a w chwili wpłynięcia wniosku do władzy sądowej lub administracyjnej Umawiającego się Państwa, w którym znajduje się dziecko, upłynął okres krótszy niż jeden rok od dnia uprowadzenia lub zatrzymania, zainteresowana władza zarządza niezwłoczne wydanie dziecka.

Władza sądowa lub administracyjna powinna również zarządzić wydanie dziecka, nawet po upływie jednego roku, o którym mowa w ustępie poprzedzającym, chyba że zostało ustalone, że dziecko przystosowało się już do swego nowego środowiska.

Jeżeli władza sądowa lub administracyjna państwa wezwanego ma podstawy, by sądzić, że dziecko zostało zabrane do innego państwa, może ona zawiesić działanie lub oddalić wniosek o wydanie dziecka.

Artykuł 13

Bez względu na postanowienia artykułu poprzedzającego władza sądowa lub administracyjna państwa wezwanego nie jest obowiązana zarządzić wydanie dziecka, jeżeli osoba, instytucja lub organizacja sprzeciwiająca się wydaniu dziecka wykaże, że:

- a) osoba, instytucja lub organizacja opiekująca się dzieckiem faktycznie nie wykonywała prawa do opieki w czasie uprowadzenia lub zatrzymania albo zgodziła się lub później wyraziła zgodę na uprowadzenie lub zatrzymanie; lub
- b) (1) istnieje poważne ryzyko, że powrót dziecka naraziłby je na szkodę fizyczną lub psychiczną albo w jakikolwiek inny sposób postawiłby je w sytuacji nie do zniesienia.

Władza sądowa lub administracyjna może również odmówić zarządzenia powrotu dziecka, jeżeli stwierdzi, że dziecko sprzeciwia się powrotowi oraz że osiągnęło ono wiek i stopień dojrzałości, przy którym właściwe jest uwzględnienie jego opinii.

Przy ocenie okoliczności określonych w niniejszym artykule władza sądowa lub administracyjna powinna brać pod uwagę informacje dotyczące sytuacji społecznej dziecka, dostarczone przez organ centralny lub inną właściwą władzę państwa miejsca stałego pobytu dziecka.

...

Artykuł 16

Po otrzymaniu zawiadomienia o bezprawnym uprowadzeniu lub zatrzymaniu dziecka w rozumieniu artykułu 3 władze sądowe lub administracyjne Umawiającego się Państwa, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym zostało zatrzymane, nie będą mogły decydować merytorycznie o prawie do opieki, dopóki nie zostanie ustalone, że wymogi określone przez niniejszą konwencję co do zwrotu dziecka nie zostały spełnione lub jeżeli w stosownym czasie po tym zawiadomieniu nie wpłynął wniosek sporządzony na podstawie niniejszej konwencji..

Artykuł 19

Orzeczenie dotyczące zwrotu dziecka, wydane zgodnie z niniejszą konwencją, nie narusza istoty prawa do opieki.

B. Raport wyjaśniający Pérez-Vera dotyczący Konwencji haskiej o uprowadzeniu dziecka z 1980

34. Raport wyjaśniający dotyczący Konwencji haskiej o uprowadzeniu dziecka z 1980, przygotowany przez Elisa Pérez-Vera i opublikowany przez Konferencję Haską Międzynarodowego Prawa Prywatnego (HKPPM) w 1982 roku ("Raport Pérez Vera") udostępnia następujące uwagi dotyczące pojęcia "najlepszego interesu dziecka":

"...Sformułowanie prawne 'najlepszego interesu dziecka' jest takie, że na pierwszy rzut oka, wydaje się bardziej przypominać paradygmat socjologiczny niż konkretną normę prawną ... ogólnie sformułowana norma nie wyjaśnia, czy "interesy" dziecka, które mają być zapewnione, są tymi w bezpośrednim następstwie tej decyzji, w okresie dojrzenia dziecka, wczesnej dorosłości, dojrzałości, starości lub wieku podeszłego ..." (§21, str. 431)

"...[Filozofię Konwencji] można zdefiniować następująco: walka z wielkim wzrostem międzynarodowych uprowadzeń dzieci zawsze musi być inspirowana przez pragnienie, aby ochraniać dzieci i powinna być oparta na interpretacji ich prawdziwych interesów ... prawo nie może być uchylone lub niestosowane w imię mniej lub bardziej spornych praw dotyczących jego osoby. Jednym z najbardziej obiektywnych przykładów tego, co stanowi

interesy dziecka jest... 'ogólnie przyjętą przesłanką jest to, że rzeczywistą ofiarą 'kidnappingu' jest samo dziecko, które cierpi z powodu nagłej utraty własnej stabilności, traumatycznej utraty kontaktu z rodzicem, który był odpowiedzialny za jego wychowanie, niepewność i frustrację, które łączą się z koniecznością dostosowania się do obcego języka, nieznanymi warunków kulturowych i nieznanymi nauczycieli i krewnych'... "(§24, str. 431 i 432)

"Jest więc uzasadnione, aby twierdzić, że dwa cele Konwencji - jeden zapobiegawczy, drugi przewidziany dla zagwarantowania natychmiastowego powrotu dziecka do swojego zwykłego środowiska - odpowiadają konkretnej idei tego, co stanowi najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka "... jednak ... to trzeba przyznać, że odmowa powrotu dziecka może czasem być uzasadniona obiektywnymi przyczynami, które mają związek albo z jego osobą albo ze środowiskiem, z którym wykazuje najściślejszą więź..." (§ 25, str. 432)"

35. W konsekwencji Konwencja haska zawiera szereg zapisów wyraźnie inspirowanych uwzględnieniem interesu dziecka, a mianowicie ten, o poważnym ryzyku, że powrót dziecka może go narazić go na "szkody fizyczne lub psychiczne" lub w inny sposób postawić dziecko w "sytuacji nie do zniesienia".

36. Raport Pérez-Vera zawiera następujące uwagi ogólne dotyczące wyjątków od zasady natychmiastowego powrotu dziecka na podstawie artykułu 13 (b):

"...[Wyjątki] od reguły dotyczącej powrotu dziecka muszą być stosowane tylko na tyle na ile one obowiązują, lecz nie dalej. Oznacza to przede wszystkim, że mają one być interpretowane w sposób restrykcyjny, jeśli Konwencja nie ma stać się martwą literą ... Praktyczne zastosowanie tej zasady wymaga, aby państwa sygnatariusze były przekonane, że należą one, pomimo dzielących ich różnic, do tej samej społeczności prawnej, w której władze każdego państwa uznają, że władze jednego z nich - te z miejsca stałego pobytu dziecka - są w zasadzie najlepiej przygotowane do decydowania w kwestii opieki i kontaktu. W rezultacie, systematyczne powoływanie się na wspomniane wyjątki, zastępujące forum wybrane przez porywacza dla jego miejsca zamieszkania dziecka, doprowadziłyby do upadku całej konstrukcji Konwencji poprzez pozbawienie jej ducha wzajemnego zaufania, które jest jej inspiracją ... "(§34, str. 434 i 435)

"...Wyjątków [w artykułach 13 i 20] nie stosuje się automatycznie, w tym, że nie zawsze powodują zatrzymanie dziecka; Niemniej jednak, sam charakter tych wyjątków daje sędziom dowolność - i nie nakłada na nich obowiązku - odmowy powrotu dziecka w pewnych okolicznościach ... "(§113 str. 460)

"...W odniesieniu do artykułu 13, wprowadzająca część pierwszego paragrafu podkreśla fakt, że ciężar udowodnienia faktów podanych w punktach a i b jest nałożony na osobę, która sprzeciwia się powrotowi dziecka ... "(§ 114, str. 460)

"...Wyjątki zawarte w [artykule 13] b traktują o sytuacjach ... gdzie powrót dziecka byłby sprzeczny z jego interesami ... Każde z określeń użytych w tym przepisie, jest efektem kruchego kompromisu osiągniętego podczas obrad Komisji Specjalnej i zostało zachowane w niezmienionej formie. Tym samym nie można wnioskować a contrario, z odrzucenia podczas XIV Sesji propozycji sprzyjających integracji wyraźnego przepisu stwierdzającego, że wyjątek ten nie może być powołany, gdy powrót dziecka może zaszkodzić jego perspektywom ekonomicznym i edukacyjnym, które to wyjątki winny otrzymać szeroką interpretację ... "(§116, str. 461)

37. W odniesieniu do artykułu 29 Raport Pérez-Vera stwierdza, że celem Konwencji haskiej jest zapewnienie dodatkowych środków pomocy osobom, których prawa do opieki lub kontaktu zostały naruszone. Osoby te mają do wyboru albo zwrócić się bezpośrednio do organu centralnego, o którym mowa w Konwencji haskiej, albo wszcząć odpowiednie postępowanie przed organami państwa, w którym dziecko się znajduje. W takim przypadku, w którym skarżący odwołują się do bezpośredniej skargi do właściwych organów, mogą zdecydować się na złożenie skargi, powołując się, lub też nie, na Konwencję haską. W tym ostatnim przypadku, zgodnie z raportem wyjaśniającym, władze nie są zobowiązane do stosowania przepisów konwencji, o ile nie zostały one włączone do ich prawa krajowego.

C. Międzynarodowa Konwencja o prawach dziecka

38. Odpowiednie postanowienia Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka, podpisanej w Nowym Jorku dnia 20 listopada 1989 roku, mają następujące brzmienie

:

Preambuła

"Państwa-Strony niniejszej konwencji,

...

wyrażając przekonanie, że rodzina jako podstawowa komórka społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki w społeczeństwie,

uznając, że dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia,

Uzgodniły, co następuje:

...

Artykuł 3

1. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

Artykuł 7

1. Niezwłocznie po urodzeniu dziecka zostanie sporządzony jego akt urodzenia, a dziecko od momentu urodzenia będzie miało prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką.

Artykuł 9

1. Państwa-Strony zapewnią, aby dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli...

Artykuł 14

1. Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania.

2. Państwa-Strony będą respektowały prawa i obowiązki rodziców lub, w odpowiednich przypadkach, opiekunów prawnych, odnośnie ukierunkowania dziecka w korzystaniu z jego prawa w sposób zgodny z rozwijającymi się zdolnościami dziecka...

Artykuł 18

1. Państwa-Strony podejmą wszelkie możliwe starania dla pełnego uznania zasady, że oboje rodzice ponoszą wspólną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Rodzice lub, w odpowiednim przypadku, opiekunowie prawni ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka ma być przedmiotem ich troski.

D. Prawo Unii Europejskiej

39. Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 roku w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej (znane jako "rozporządzenie Bruksela II bis") brzmi, w szczególności, następujący sposób:

"...

(12) Podstawy jurysdykcji w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są w świetle najlepszych interesów dziecka, w szczególności na podstawie kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcję sprawuje w pierwszym rzędzie Państwo Członkowskie miejsca stałego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka w zastosowaniu porozumienia między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej

(13) W interesie dziecka niniejsze rozporządzenie pozwala - wyjątkowo i w określonych okolicznościach - na przekazanie sprawy przez sąd mający jurysdykcję sądowi innego państwa członkowskiego, jeżeli ten jest lepiej umiejscowiony dla osądzenia sprawy. Jednakże drugi sąd nie powinien być uprawniony do przekazania sprawy trzeciemu sądowi....

(17) W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka powinno się niezwłocznie zarządzić jego powrót; w tym celu nadal powinna mieć zastosowanie konwencja haska z dnia 24 października 1980 r., którą uzupełniają przepisy niniejszego rozporządzenia, w szczególności jej art. 11. Sądy państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub w którym zostało bezprawnie zatrzymane, powinny mieć w szczególności, należyście uzasadnionych przypadkach możliwość sprzeciwienia się jego powrotowi. Powinno być jednak możliwe zastąpienie takiego orzeczenia przez późniejsze orzeczenie sądu państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem. Jeżeli takie orzeczenie wymaga powrotu dziecka, powrót powinien nastąpić bez potrzeby przeprowadzenia szczególnego postępowania w sprawie uznania i wykonania tego orzeczenia w państwie członkowskim, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone....

Artykuł 10

Jurysdykcja w przypadku zabrania dziecka

W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zostaje utrzymana do chwili uzyskania przez dziecko zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim oraz:

a) każda z osób, instytucji lub innych jednostek sprawujących pieczę nad dzieckiem przyzwoliła na uprowadzenie lub zatrzymanie;

lub

b) dziecko przebywało w tym innym państwie członkowskim przez co najmniej rok od chwili, w której osoba, instytucja lub inna jednostka sprawująca pieczę nad dzieckiem dowiedziała się lub powinna była się dowiedzieć o miejscu jego pobytu, dziecko zdomowiło się w swoim nowym otoczeniu oraz spełniony jest jeden z następujących warunków:

(i) w ciągu roku od chwili, w której sprawujący pieczę nad dzieckiem dowiedział się lub powinien był się dowiedzieć o miejscu pobytu dziecka, nie został złożony żaden pozew lub wniosek o powrót dziecka do właściwych organów państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym jest zatrzymane;

(ii) pozew lub wniosek o powrót wniesiony przez sprawującego pieczę nad dzieckiem został cofnięty, a żaden nowy wniosek nie został złożony w terminie określonym w ppkt (i);

(iii) postępowanie przed sądem w państwie członkowskim, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, zostało zakończone zgodnie z art. 11 ust. 7;

(iv) sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, wydały orzeczenie o prawie do pieczy nad dzieckiem, w którym nie zarządziły powrotu dziecka.

Artykuł 11

Powrót dziecka

1. Jeżeli osoba, instytucja lub inna jednostka sprawująca pieczę nad dzieckiem wnosi pozew lub wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego o wydanie orzeczenia na podstawie Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (dalej zwana "konwencją haską z 1980 r."), w celu doprowadzenia do powrotu dziecka bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymywanego w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, stosuje się ust. 2-8.

(...)

3. Sąd, do którego wniesiono pozew lub wniosek o powrót dziecka zgodnie z ust. 1, w ramach postępowania dotyczącego takiego pozwu lub wniosku działa szybko, stosując najszybsze procedury przewidziane w prawie krajowym.

Bez uszczerbku dla akapitu pierwszego, sąd wydaje swoje orzeczenie nie później niż okoliczności nie jest to możliwe.

4. Sąd nie może odmówić powrotu dziecka na podstawie art. 13 lit. b) konwencji haskiej z 1980 r., jeżeli ustalono, że zostały podjęte stosowne działania w celu zapewnienia ochrony dziecka po jego powrocie.

5. Sąd nie może odmówić zarządzenia powrotu dziecka, jeżeli osoba, która wniosła pozew lub wniosek o powrót dziecka, nie miała możliwości bycia wysłuchaną..."

E. Europejska Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywracaniu pieczy nad dzieckiem

40. Europejska Konwencja z dnia 20 maja 1980 roku o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywracaniu pieczy nad dzieckiem (znanej jako "Konwencja luksemburska") brzmi w omawianym zakresie, następująco:

"...

Artykuł 1

W rozumieniu niniejszej konwencji:

a. wyrażenie "dziecko" oznacza osobę, niezależnie od jej obywatelstwa, która nie ukończyła 16 roku życia i która, zgodnie z prawem państwa jej stałego zamieszkania, jej prawem ojczystym lub państwa wezwanego, nie może samodzielnie decydować o swym miejscu zamieszkania;

...

d wyrażenie "bezprawne przejęcie pieczy nad dzieckiem" oznacza wywiezienie dziecka za granicę z naruszeniem orzeczenia dotyczącego pieczy, które zostało wydane przez organ Umawiającego się Państwa i jest w tym państwie wykonalne; bezprawne przejęcie pieczy obejmuje także:

(i) odmowę powrotu dziecka z zagranicy po upływie okresu wykonywania prawa do kontaktów z dzieckiem albo po upływie jakiegokolwiek innego okresu czasowego pobytu na terytorium państwa, innego niż to, na którym piecza jest sprawowana (...)

Artykuł 5

1. Organ centralny w państwie wezwanym niezwłocznie podejmuje lub powoduje podjęcie wszelkich działań, jakie uzna za stosowne, oraz wszczyna, w razie konieczności, postępowanie przed właściwymi organami w celu:...

b zapobieżenia naruszeniu interesów dziecka lub wnioskodawcy, w szczególności przez zastosowanie środków tymczasowych;

...

Artykuł 8

1 W przypadku bezprawnego przejęcia pieczy nad dzieckiem, organ centralny państwa wezwanego niezwłocznie podejmuje działania w celu jej przywrócenia:

a jeżeli w czasie wszczęcia postępowania w państwie, w którym wydano orzeczenie, albo w czasie bezprawnego przejęcia pieczy, jeśli nastąpiło ono wcześniej niż wszczęcie postępowania, dziecko i jego rodzice byli wyłącznie obywatelami tego państwa, a dziecko miało stałe miejsce zamieszkania na tym terytorium, oraz

b jeżeli wniosek o przywrócenie pieczy złożono w organie centralnym w ciągu sześciu miesięcy od dnia bezprawnego przejęcia pieczy.

...

Artykuł 11

...

3. Jeżeli nie wydano orzeczenia dotyczącego prawa do kontaktów z dzieckiem albo jeżeli oddalono wniosek o uznanie lub wykonanie orzeczenia dotyczącego pieczy, organ centralny państwa wezwanego, na wniosek osoby dochodzącej tego prawa, może wezwać właściwe organy tego państwa do wydania orzeczenia w sprawie prawa do kontaktów z dzieckiem.

...

Artykuł 19

Niniejsza konwencja nie wyłącza możliwości oparcia stosunków wzajemnych przy uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń na jakiegokolwiek innej umowie międzynarodowej wiążącej państwo orzekania i państwo wezwane albo na podstawie przepisów prawa wewnętrznego państwa wezwanego.

Artykuł 20

1 Niniejsza konwencja nie narusza zobowiązań Umawiającego się Państwa względem państwa niebędącego jej stroną, wynikających z innych umów międzynarodowych, regulujących problematykę niniejszej konwencji.

2 Jeżeli dwa lub więcej Umawiających się Państw uchwaliło lub uchwali jednolite przepisy dotyczące pieczy nad dzieckiem albo szczególny system uznawania i wykonywania orzeczeń w tej dziedzinie, będą one mogły, w stosunkach pomiędzy sobą, stosować te przepisy zamiast niniejszej konwencji lub jej części. Dla skorzystania z tej możliwości konieczne jest zawiadomienie Sekretarza Generalnego Rady Europy. Wszelkie zmiany lub uchylenie takiej decyzji także wymagają zawiadomienia.

III. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

41. Zmiana w Kodeksie Postępowania Cywilnego z roku 1964 wprowadzona w dniu 19 lipca 2001 roku, która weszła w życie z dniem 27 września 2001 roku reguluje postępowanie w sprawie powrotu dziecka na podstawie Konwencji haskiej (art 5981- 59814 Kodeksu Postępowania Cywilnego).

Artykuł 5982 przewiduje, że gdy toczy się postępowanie w trybie Konwencji haskiej, sąd krajowy nie powinien, co do zasady, orzekać w kwestii praw rodzicielskich i opieki. Postępowanie o opiekę będzie pozostawało (zawieszono z urzędu) proprio motu aż do zakończenia postępowania w sprawie powrotu dziecka.

Artykuł 4451 dotyczy w ogólnym kontekście sporów rodzinnych nad małoletnimi dziećmi i stanowi, że gdy toczy się postępowanie o rozwód odrębne postępowanie dotyczące prawa do kontaktu nie będzie wszczęte lub będzie pozostawało zawieszono z urzędu proprio motu, gdyby zostało wszczęte przed złożeniem pozwu o rozwód., Zgodnie z tym przepisem, kwestia prawa do kontaktu jest rozstrzygana przez sąd, przed którym toczy się postępowanie rozwodowe w drodze procedury zabezpieczającej.

Wreszcie, zgodnie z ustępem 2 niniejszego postanowienia postępowanie dotyczące prawa do kontaktu zostanie wznowione, jeśli ostateczne i prawomocne orzeczenie kończące postępowanie rozwodowe nie rozstrzyga kwestii kontaktu. W przeciwnym razie postępowanie w sprawie prawa do kontaktu zostanie umorzono.

42. Niezależnie od powyższych przepisów, strona postępowania cywilnego jest uprawniona do złożenia wniosku o zarządzenie środka tymczasowego (art 730 i inne Kodeksu postępowania cywilnego). Artykuł 755 Kodeksu postępowania cywilnego wyraźnie stanowi, że sprawy związane z opieką i kontaktem z dzieckiem mogą być regulowane przez sąd za pomocą środka tymczasowego. Zgodnie z art 737 Kodeksu postępowania cywilnego, wniosek o zarządzenie środka tymczasowego będzie rozpoznany bez zbędnej zwłoki, w zasadzie nie później niż w ciągu jednego tygodnia od dnia jego wniesienia do sądu.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI ZE WZGLĘDU NA WYNIK POSTĘPOWANIA O POWRÓT DZIECKA W TRYBIE KONWENCJI HASKIEJ I PROCES DECYZYJNY

43. Skarżący zarzucał naruszenie jego prawa do poszanowania życia rodzinnego na podstawie artykułu 8 Konwencji z powodu oddalenia jego wniosku na podstawie Konwencji haskiej. Skarżący wyszczególnił w skardze to, że niekorzystny wynik postępowania wynikał z niewłaściwego zastosowania Konwencji haskiej oraz z różnych rzekomych uchybień w procesie decyzyjnym. Artykuł 8 Konwencji stanowi, co następuje:

1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego ...

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków, zgodnie z prawem i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób."

A. Dopuszczalność skargi

44. Trybunał zauważa, że skarga nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu artykułu 35 § 3 (a) Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych powodów. Należy zatem uznać ją za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

1. Stanowisko skarżącego

45. W swoim wniosku do Trybunału skarżący zarzuca naruszenie artykułu 8 Konwencji ze względu na wynik jego postępowania prowadzonego w trybie Konwencji haskiej. W swoich kolejnych spostrzeżeniach, wymienił on szereg uchybień w procesie decyzyjnym, które doprowadziły do odmowy uznania jego wniosku wg. Konwencji haskiej.

46. W szczególności, wnioskodawca stwierdził, że polski sąd rodzinny dopuścił się nieprawidłowości w zastosowaniu Konwencji haskiej z uwagi na to, że skupił się na dwóch elementach, które nie istniały podczas stosowania art. 13. Nawiasem mówiąc, te elementy stanowiły także błędne założenia, a mianowicie, że córka skarżącego musiałaby zostać oddzielona od swojej matki i oddana pod opiekę ojca.

Z uwagi na to skarżący uznał, że pytanie, które zostało skierowane przez sąd pierwszej instancji do biegłych z RODK zostało sformułowane błędnie de iure, ponieważ wniosek skarżącego o powrót dziecka na podstawie Konwencji haskiej nie miał na celu "przeniesienia dziecka pod opiekę ojca", ale po prostu powrót dziecka do swojego stałego miejsca zamieszkania, niezależnie od tego, kto był odpowiedzialny za opiekę nad dzieckiem. Po pierwsze, taki był charakter uregulowań Konwencji haskiej, który realizował swój cel naprawczy. A po drugie, w odniesieniu do konkretnej sprawy skarżącego, w postępowaniu rozwodowym toczącym się w Wielkiej Brytanii skarżący w szczególności zwrócił się o wspólną a nie wyłączną opiekę nad córką.

Zdaniem skarżącego, podczas późniejszej analizy jego wniosku na podstawie Konwencji haskiej błędnie skupiono się na tych dwóch elementach.

47. Skarżący twierdził również, że zaskarżona decyzja sądu krajowego, która wynikała z nieprawidłowej, rozszerzającej interpretacji art 13 (b) Konwencji haskiej, była sprzeczna z najlepiej pojętym interesem dziecka w rozumieniu tego przepisu, a zamiast tego chroniła interesy matki dziecka, która zdecydowała się nie wracać do Wielkiej Brytanii, nie wskazując żadnych obiektywnych powodów takiej decyzji.

48. Ponadto skarżący stwierdził, że proces decyzyjny prowadzący do wydania zaskarżonych decyzji był sprzeczny z wymogami proceduralnymi artykułu 8 Konwencji.

49. Po pierwsze, zdaniem skarżącego, polskiemu sądowi rodzinnemu zajęło zbyt dużo czasu badanie jego wniosku na podstawie Konwencji haskiej z naruszeniem obowiązku jak najszybszego postępowania na podstawie art. 11 Konwencji haskiej. Po drugie, wobec oddalenia wniosku o odroczenie rozprawy, skarżący musiał uczestniczyć na jednym terminie rozprawy przed sądem pierwszej instancji bez adwokata. Po trzecie, przewodnicząca składu sędziowskiego, który wydał orzeczenie pierwszej instancji była stronnicza, bo "z zadowoleniem przyjęła wniosek rozwodowy", złożony przez żonę skarżącego. Po czwarte, opinia RODK była, zdaniem skarżącego, wydana bezprawnie, ponieważ wyznaczenie biegłych psychologów i ich odpowiedzialność zawodowa nie była w tym czasie uregulowana w prawie polskim. Nadto, po piąte, na podstawie Konwencji haskiej i na mocy rozporządzenia Bruksela II, polskie sądy nie powinny badać pozwu rozwodowego wniesionego przez M.J. dopóki, wniosek skarżącego o powrót dziecka jest w toku.

50. Rząd nie zajął stanowiska w zakresie przedstawionego meritum sprawy.

2. Stanowisko Trybunału

(a) Zasady ogólne

51. Ogólne zasady dotyczące relacji między Konwencją i Konwencją haską, zakres badania przez Trybunał wniosków w sprawie międzynarodowego uprowadzenia dziecka, najlepszy interes dziecka oraz obowiązki proceduralne Państw, zostały już zinterpretowane w wyroku Wielkiej Izby Trybunału w sprawie X przeciwko Łotwie (patrz X przeciwko Łotwie [GC], no. 27853/09, §§ 93-102, 107 ECHR 2013), a także w wielu innych orzeczeniach dotyczących postępowania o powrót dzieci na podstawie Konwencji haskiej (zob Maumousseau i Washington przeciwko Francji, nr 39388/05, § 68, 6 grudnia 2007 r; Ignaccolo-Zenide przeciwko Rumunii, nr 31679/96, § 102, ECHR 2000 i; Iosub Caras przeciwko Rumunii, nr 7198/04, § 38, 27 lipca 2006 roku; Shaw przeciwko Węgrom, nr 6457/09, § 72, 26 lipca 2011 r., a Adžić przeciwko Chorwacji, nr 22643/14, §§ 93-95, 12 marca 2015).

(b) Zastosowanie zasad ogólnych w niniejszej sprawie

52. W niniejszym przypadku, głównej ingerencji w prawo skarżącego do poszanowania jego życia rodzinnego nie można przypisać działaniu lub zaniechaniu ze strony pozwanego państwa, lecz działaniu żony będącej matką jego dziecka, prywatnej osobie, która zatrzymała córkę w Polsce (patrz López Guio przeciwko Słowacji, no. 10280/12, § 85, 3 czerwca 2014 r.).

53. Działanie to jednak nałożyło na pozwane państwo pozytywne zobowiązanie do zabezpieczenia skarżącemu jego prawa do poszanowania życia rodzinnego, które obejmowało podjęcie działań wynikających z Konwencji haskiej z myślą o zapewnieniu jego szybkiego połączenia ze swoim dzieckiem (patrz Ignaccolo-Zenide, cytowane powyżej, § 94).

54. W niniejszej sprawie, utrzymując, że zatrzymanie dziecka z dala od jego miejsca stałego pobytu w Wielkiej Brytanii było bezprawne w rozumieniu artykułu 3 Konwencji Haskiej, sąd krajowy potrzebował dwunastu miesięcy na zbadanie wniosku skarżącego o powrót swojej córki, lub ewentualnie odrzucenie go na tej podstawie, że jej powrót bez jej matki postawiłby dziewczynkę w sytuacji nie do zniesienia w rozumieniu art 13 (b) Konwencji haskiej.

55. Należy zatem stwierdzić, że okoliczności badane w niniejszej sprawie, w zakresie, w jakim stanowią podstawę do odpowiedzialności pozwanego państwa, stanowiły ingerencję w prawo skarżącego do poszanowania jego życia rodzinnego (zob Iosub Caras, cytowane powyżej, § 30).

56. Trybunał zauważa ponadto, że ingerencja ta miała swoją podstawę prawną w Konwencji haskiej, która weszła w życie w Polsce w 1992 roku i która stanowi część prawa krajowego. Ponadto sądy krajowe działały dążąc do uzasadnionego celu ochrony praw i wolności dziecka i jego matki (patrz Neulinger i Shuruk przeciwko Szwajcarii [GC], no. 41615/07, §§ 99 i 106, ECHR 2010, oraz, mutatis mutandis, Maumousseau, cytowane powyżej, § 61).

57. Trybunał musi zatem ustalić, czy rzeczona ingerencja była "konieczna w demokratycznym społeczeństwie" w rozumieniu artykułu 8 § 2 Konwencji, interpretowanego w świetle odpowiednich instrumentów międzynarodowych, a także czy przy zachowaniu równowagi między istniejącymi konkurencyjnymi interesami, został wzięty pod

uwagę najlepszy interes dziecka, w ramach swobodnego uznania przyznanego państwu w takich sprawach.

58. Trybunał musi również zdawać sobie sprawę z kontekstu, który jest niezwykle ważny dla interpretacji traktatów. Konwencja haska z 1980 roku nie jest jedynym instrumentem regulującym sprawy związane z uprowadzeniem dziecka w stosunkach między Polską a Wielką Brytanią. Obydwa państwa członkowskie są także stronami rozporządzenia Bruksela II bis z 2003 roku oraz Konwencji Luksemburskiej z 1980 roku. Sama Konwencja haska z 1980 musi być interpretowana i stosowana w zgodzie z tymi aktami prawnymi.

59. Trybunał zauważa, że ocena najlepszego interesu dziecka przeprowadzona przez polskie sądy rodzinne w toku postępowania na podstawie Konwencji haskiej skarżącego rzeczywiście krążyła wokół kwestii, czy oddanie dziecka pod opiekę ojca i oddzielenie go od matki mogłoby zaburzyć dziecku poczucie bezpieczeństwa i miałyby negatywny wpływ na jego stan emocjonalny (patrz: pkt 15, 18 i 23 powyżej).

60. Po pierwsze, pytanie w tej sprawie zostało sformułowane w jednoznacznych kategoriach i przedstawione biegłym z RODK w celu uzyskania opinii, która później służyła jako podstawa oceny sądów rodzinnych w zakresie wyjątków na podstawie artykułu 13 (b) Konwencji haskiej (patrz pkt 16 i 17 powyżej). Biegli z RODK w rzeczywistości zalecali, że dziecko powinno nadal mieszkać w Polsce, ponieważ jego powrót do Wielkiej Brytanii bez matki byłby bardziej szkodliwy dla niego niż brak codziennego kontaktu z ojcem (patrz pkt 16 powyżej).

61. Po drugie, sąd pierwszej instancji dokonał oceny ryzyka psychofizycznej szkody dla dziecka w przypadku jego powrotu do ojca, bez matki; nie uwzględniano alternatywnego powrotu dziecka z matką (patrz pkt 18 powyżej). W istocie sąd rejonowy uznał, że istniało poważne ryzyko wystąpienia urazów psychicznych u dziecka w przypadku jego natychmiastowego oddzielenia od matki, z powodu młodego wieku dziewczynki i dlatego, że matka zawsze była jej głównym opiekunem (patrz pkt 19 powyżej).

62. Po trzecie, nawet, jeśli sąd odwoławczy zmieniłby swoje rozumowanie, podtrzymując decyzję o odrzuceniu wniosku skarżącego na podstawie Konwencji haskiej, fakt, że matka dziecka nie chciała żyć w Wielkiej Brytanii pozostał centralnym punktem jego analizy (patrz paragraf 23 powyżej). W obliczu wyraźnego argumentu skarżącego, że sąd niższej instancji naruszył Artykuł 13 (b) Konwencji haskiej tym, że błędnie zakłada, że dziecko musiałoby być oddzielone od matki przy braku obiektywnych przeszkód dla powrotu do Wielkiej Brytanii (patrz pkt 20 powyżej), sąd odwoławczy wydaje się, że przyjmuje, iż konflikt między skarżącym a MJ oraz jej rzekomym brakiem możliwości przystosowania się do życia za granicą były przyczynami obiektywnymi i na tyle przekonującymi, aby skłonić do wniosku, że z lub bez matki, powrót dziecka do swojego zwykłego środowiska stawiałby je w sytuacji nie do zniesienia w rozumieniu art 13 (b) Konwencji haskiej (patrz pkt 23 powyżej).

63. Nie jest zadaniem Trybunału, aby wchodzić w kompetencje właściwych organów w celu ustalenia, czy istnieje poważne ryzyko, że dziecko będzie narażone na urazy psychiczne w rozumieniu Artykułu 13 Konwencji haskiej, jeżeliby wróciło do Wielkiej Brytanii. Jednakże, Trybunał jest w stanie ustalić, czy sądy krajowe w stosowaniu i interpretacji postanowień tej konwencji, zabezpieczyły gwarancje określone w artykule 8 Konwencji, w szczególności biorąc pod uwagę najlepszy interes dziecka (patrz, między innymi, Olsson przeciwko Szwecji wyrok z dnia 24 marca 1988, Seria A nr. 130, str. 32, § 68).

64. Trybunał zauważa, że to pozostająca w separacji żona skarżącego, była osobą sprzeciwiającą się powrotowi dziecka. Dlatego do niej należało sporządzenie i uzasadnienie potencjalnego zarzutu charakterystycznych zagrożeń wynikających z artykułu 13 (b) Konwencji haskiej (patrz pkt 38 powyżej). Choć przepis ten nie jest restrykcyjny, co do dokładnej natury "poważnego ryzyka" - które może pociągać za sobą nie tylko "szkodę fizyczną lub psychiczną", ale także "sytuację nie do zniesienia" - nie może on być odczytywany w świetle artykułu 8 Konwencji, jako zawierający wszystkie niedogodności niekoniecznie związane z doświadczeniem powrotu: wyjątek przewidziany w artykule 13 (b) dotyczy jedynie sytuacji, które wykraczają poza to, co zgodnie z oczekiwaniami dziecko może znieść (patrz X przeciwko Łotwie, cytowana powyżej § 116 i Maumousseau i Washington, cytowana powyżej, §§ 69 i 73).

65. W niniejszym przypadku, żona skarżącego sprzeciwiła się powrotowi dziecka do Wielkiej Brytanii, podając dwa powody. Pierwszym był zasadniczo rozpad małżeństwa, a drugi jej strach, że dziecko nie będzie mogło opuścić Wielkiej Brytanii (patrz pkt 9 powyżej).

66. Trybunał uważa, że oba te argumenty dalekie są od wymogów art 13 (b) Konwencji haskiej, które zostały opisane powyżej. Sądy krajowe rozpoznając sprawę oceniły ryzyko ze wspomnianego artykułu 13 (b) w świetle tego, co wydaje się być dość arbitralną odmową matki dziecka powrotu z dzieckiem, jak wskazano w pkt 60 powyżej.

67. Oprócz ponownego stwierdzenia, że wyjątki, dla powrotu na podstawie Konwencji haskiej należy interpretować zawężająco (zob. X przeciwko Łotwie, cytowana powyżej, § 116), w orzeczeniu tym Sąd wskazał w szczególności, że szkoda, o której mowa w artykule 13 (b) Konwencji haskiej nie może powstać wyłącznie z powodu rozłąki z rodzicem, który był odpowiedzialny za bezprawne uprowadzenie lub zatrzymanie. To odseparowanie, jakkolwiek trudne dla dziecka, nie będzie automatycznie spełniało testu poważnego ryzyka (patrz mutatis mutandis, G. S. przeciwko Georgia, no. 2361/13, § 56, 21 lipca 2015).

68. Nic w okolicznościach ujawnionych przed sądami krajowymi obiektywnie nie wykluczyło możliwości powrotu matki wraz z dzieckiem. Nic nie wskazywało na to, że żona skarżącego nie miała wstępu na terytorium Wielkiej Brytanii (patrz, mutatis mutandis, Maumousseau, cytowana powyżej, § 74) ani też, że będzie musiała stanąć w obliczu sankcji karnych po powrocie (patrz, a contrario Neullinger, cytowana powyżej, §§ 149 i 150). Ponadto nic nie wskazywało, że skarżący może aktywnie uniemożliwić M.J. widywanie się ze swoim dzieckiem w Wielkiej Brytanii lub może pozbawić ją praw rodzicielskich lub opieki (patrz, mutatis mutandis, Paradis i in. przeciwko Niemcom (dec.), nr. 4783 / 03, 15 maja 2003). Zamiast tego, sąd odwoławczy podtrzymał wnioski i argumentację sądu niższej instancji, że oddzielenie dziecka od matki miałyby negatywne nieodwracalne konsekwencje, dodając, że było tak dlatego, że od uprowadzenia dziecka było ono pod opieką matki praktycznie przez całą dobę i jej kontakt ze skarżącym był rzadki (patrz paragraf 23 powyżej).

69. Alternatywną część wyroku sądu odwoławczego, mianowicie jego utrzymywanie, że powrót do Wielkiej Brytanii dziecka z matką, nie będzie miał pozytywnego wpływu na rozwój dziecka, ponieważ wyjazd M.J. z Polski byłby wbrew jej woli (patrz pkt 23 powyżej), należy uznać za równie błędną. Sąd krajowy wyraźnie wyszedł poza elementy, które powinny być zostać ocenione na podstawie art 13 (b) Konwencji haskiej. Co więcej, działając w ten sposób, wydaje się, że całkowicie zignorował pozostałe wnioski biegłych z RODK, a mianowicie, że dziecko, było w stanie dostosować się do sytuacji, było w dobrej kondycji fizycznej i psychicznej, było emocjonalnie przywiązane do obojga rodziców, oraz postrzegało jednakowo Polskę i Wielką Brytanię. (patrz pkt 16 powyżej).

70. Wreszcie, Trybunał zauważa, że kwestie opieki i możliwości kontaktu nie powinny być ze sobą łączone w postępowaniu na podstawie Konwencji haskiej (patrz pkt 38 powyżej, patrz również Maumousseau, cytowana powyżej, § 69). W związku z tym, niezależnie od tego, czy w świetle prawa międzynarodowego czy też prawa krajowego, błędne było przyjęcie przez sąd rejonowy w przedmiotowej sprawie, że gdyby dziecko wróciło do Wielkiej Brytanii pozostałoby oddane w pieczę lub pod opieką skarżącego.

71. Trybunał zauważa ponadto, że jeśli chodzi o długość rzeczonych postępowania krajowego, pomimo uznania pilnego charakteru postępowania w trybie Konwencji haskiej, upłynął okres jednego roku, od dnia, w którym wniosek skarżącego o zwrot dziecka zarejestrowano w Sądzie Rejonowym w Grudziądzu do dnia ostatecznej decyzji. Rząd nie wyjaśnił przyczyn tego opóźnienia.

72. W związku z tym, mimo że sześciotygodniowy termin nie jest obligatoryjny na mocy Konwencji Haskiej (patrz pkt 33 powyżej), Trybunał uznaje, że przekroczenie go o czterdzieści pięć tygodni, to znaczy ponad ośmiokrotnie, przy braku jakichkolwiek okoliczności mogących zwolnić sądy krajowe z jego ścisłego przestrzegania, nie licuje z powagą sytuacji i nie jest zgodny z pozytywnym obowiązkiem działania bez zbędnej zwłoki w postępowaniu o powrót dzieci (patrz Carlson przeciwko Szwajcarii, nr 49492/06, § 76, 6 listopad 2008; Karrer przeciwko Rumunii, nr 16965/10, § 54, 21 lutego 2012 r. RS przeciwko Polsce, nr 63777/09, § 70, 21 lipca 2015; Blaga przeciwko Rumunii, nr 54443/10, § 83, 1 lipca 2014, i Monory, cytowana powyżej, § 82; patrz także, a contrario, Lipkowsky (dec.), cytowana powyżej)

73. Podsumowując, w świetle okoliczności postępowania postrzeganego jako całość i nie naruszając marginesu uznaniowości w tej kwestii Państw pozwanych, Trybunał uważa, że państwo nie wywiązało się ze swoich pozytywnych obowiązków na podstawie artykułu 8 Konwencji.

74. W świetle powyższego wniosku, nie jest konieczne, aby pozostała część skargi skarżącego o rzekomo wadliwym postępowaniu była rozpatrywana przez Trybunał.

75. Doszło więc do naruszenia artykułu 8 Konwencji.

76. Ostatecznie, Trybunał zauważa, że z uwagi na to, że dziecko mieszkało z matką w Polsce od ponad trzech i pół roku, nie ma podstaw aby niniejszy wyrok był interpretowany jako zobowiązujący pozwane Państwo do podjęcia kroków nakazujących powrót dziecka do Wielkiej Brytanii.

II. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI Z POWODU BRAKU WYDANIA PRZEZ SĄDY KRAJOWE TYMCZASOWEGO NAKAZU UMOŻLIWIENIA KONTAKTU

77. W swoich uwagach dotyczących dopuszczalności i meritum skargi w sprawie, które została przekazana do Trybunału w dniu 19 stycznia 2015 roku, skarżący złożył dodatkowy zarzut, a mianowicie, że polski sąd rodzinny nie zabezpieczył wykonania jego prawa do kontaktu podczas trwania postępowania w trybie Konwencji haskiej. W rezultacie, jego kontakt z dzieckiem był nieregularny i rzadki, gdyż zależało to wyłącznie od woli uprowadzającej matki. To, zdaniem skarżącego, było niezgodne z art 21 Konwencji haskiej oraz z naruszeniem prawa jego i jego córki do poszanowania ich życia rodzinnego na podstawie Artykułu 8 Konwencji.

78. Trybunał uważa, że powyższa skarga nie może być postrzegana jako integralna część głównego zarzutu skarżącego, który dotyczył oddalenia jego wniosku na podstawie Konwencji haskiej oraz cech tego postępowania, w zakresie, w jakim mogą one mieć wpływ na ten wynik. W konsekwencji zarzut skarżącego, że jego kontakt nie został zabezpieczony przez sąd krajowy w postępowaniu o powrót dziecka musi zostać zbadany jako odrębna skarga. Jednakże, nie jest w mocy Trybunału uchylenie stosowania zasady sześciu miesięcy, nawet w przypadku braku stosownego sprzeciwu ze strony rządu (patrz, między innymi, Wereda przeciwko Polsce, nr. 54727/08, § 57, 26 listopada 2013 r. Belaousof i inni przeciwko Grecji, nr 66296/01, wyrok z dnia 27 maja 2004 roku, § 38; Miroshnik przeciwko Ukrainie, nr 75804/01, § 55, dnia 27 listopada 2008 r. Tsikakis przeciwko Niemcom, nr 1521/06, § 55, 10 lutego 2011 r., i Ciornei przeciwko Rumunii, nr 6098/05, § 19, 21 lipca 2009 roku).

79. W świetle powyższych rozważań należy stwierdzić, że rozpoznanie zasadności wniosku skarżącego o ustalenie kontaktów zostało zawieszono przez Sąd Rejonowy w Grudziądzu w dniu 28 lutego 2013 roku do chwili zakończenia postępowania rozwodowego (patrz pkt 28 powyżej). To ostatnie postępowanie zakończono dnia 24 czerwca 2013 r decyzją Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (patrz pkt 29 powyżej). Skarżący poinformował Trybunał, że w dniu 28 listopada 2014 roku zostało wydane postanowienie w sprawie ustalenia kontaktów (patrz pkt 31 powyżej). Ta ostatnia okoliczność, jednak nie ma żadnego znaczenia, ponieważ postępowanie w trybie Konwencji haskiej, w czasie trwania którego, skarżący zabiegał o kontakt ze swoim dzieckiem, zakończyło się w dniu 14 października 2013 roku (patrz pkt 22 powyżej).

80. Mając na uwadze powyższe, Trybunał stwierdził, że zarzut skarżącego, że polski sąd rodzinny nie zabezpieczył jego prawa do kontaktu z dzieckiem w trakcie postępowania o powrót został wniesiony po terminie i musi zostać odrzucony zgodnie z artykułem 35 § 1 i 4 Konwencji.

III. STOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

81. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

“Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego

naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie”

A. Szkoda

82. W swoim wniosku, skarżący dochodzi 20.000 euro (EUR) z tytułu szkody niemajątkowej. W swoich kolejnych wnioskach o słusze zadośćuczynienie, dochodził 1.886 euro z tytułu szkód materialnych, stanowiących utratę dochodu, gdyż skarżący był nieobecny w pracy z powodu udziału w przedmiotowym postępowaniu sądu krajowego. Aktualnie, skarżący dochodzi również 50.000 euro z tytułu szkód materialnych.

83. Rząd stwierdził, że nie istniał żaden związek przyczynowy między wskazanym naruszeniem Artykułu 8 przez skarżącego i szkodami materialnymi, które miał rzekomo ponieść skarżący. Ponadto argumentowali oni, że dochodzone zadośćuczynienie z tytułu szkód niematerialnych było nadmierne i nie odpowiadało temu, czego pierwotnie dochodził skarżący.

84. Trybunał nie dostrzega żadnego związku przyczynowego pomiędzy stwierdzonym naruszeniem a domniemaną szkodą majątkową; dlatego też odrzuca to roszczenie. Z drugiej strony, Trybunał uznaje, że skarżący musiał doznać cierpienia i problemów emocjonalnych, wskutek odmowy przez sąd polski, wydania nakazu powrotu córki do Wielkiej Brytanii, które nie są wystarczająco zrekompensowane stwierdzeniem naruszenia Konwencji. Uwzględniając kwoty przyznane w porównywalnych sprawach oraz dokonując oceny na zasadzie słuszności, Trybunał przyznaje skarżącemu kwotę 9.000 euro z tytułu szkody niemajątkowej.

B. Koszty i wydatki

85. Skarżący dochodził również kwoty 7.447.74 EUR z tytułu kosztów i wydatków poniesionych w związku z postępowaniem przed sądami krajowymi i 3000 euro za poniesione w związku z postępowaniem przed Trybunałem. Na wcześniejszą kwotę EUR 5.473.54 składały się koszty podróży skarżącego oraz jego świadka (transport, hotele i opłaty parkingowe) poniesione w okresie od grudnia 2012 do października 2013 oraz 1.974.2 euro różnych opłat sądowych i tłumaczenia.

86. Rząd argumentował, że powinny być brane pod uwagę tylko koszty faktycznie poniesione na przygotowanie i obronę sprawy skarżącego przed Sądem.

87. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, skarżący jest uprawniony do zwrotu kosztów i wydatków jedynie w zakresie, w jakim zostało wykazane, że zostały one faktycznie i koniecznie poniesione oraz były rozsądne co do wysokości. W niniejszej sprawie, na podstawie dokumentów będących w jego posiadaniu oraz powyższych kryteriów, Trybunał uznaje za uzasadnione przyznać sumę 6145 euro na pokrycie kosztów wynikających z wszystkich tytułów.

C. Odsetki za zwłokę

88. Trybunał uznaje za właściwe, aby odsetki za zwłokę były oparte na marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ, JEDNOMYŚLNIE,

1. Uznaje skargę z Artykułu 8 na wynik postępowania w trybie Konwencji haskiej i proces podejmowania decyzji za dopuszczalną, natomiast pozostałą część skargi za niedopuszczalną;

2. Stwierdza, że doszło do naruszenia artykułu 8 Konwencji;

3. Stwierdza

(a) że pozwane Państwo ma wypłacić skarżącemu, w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji, następujące kwoty, które będą przeliczone na walutę pozwanego państwa po kursie obowiązującym w dniu rozliczenia:

(i) 9.000 euro (dziewięć tysięcy euro), powiększone o wszelkie podatki, które mogą zostać nałożone na tę kwotę, z tytułu doznanej szkody niemajątkowej;

(ii) 6.145 euro (sześć tysięcy sto czterdzieści pięć euro), powiększone o wszelkie podatki, które mogą zostać nałożone na skarżącego z tytułu kosztów i wydatków;

(b) po upływie powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty, winny zostać naliczone od tych kwot odsetki zwykłe według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe;

4. Oddala pozostałą część roszczenia skarżącego o zadośćuczynienie oraz o koszty i wydatki.

Sporządzono w języku angielskim, oraz obwieszczono pisemnie w dniu 1 marca 2016 roku, zgodnie z Regulą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Fatoş Aracı Zastępca Kanclerza

András Sajó Przewodniczący

Uzasadnienie w języku angielskim

In the case of K.J. v. Poland,
The European Court of Human Rights (Fourth Section), sitting as a Chamber composed of:

András Sajó, President,
Nona Tsotsoria,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Krzysztof Wojtyczek,
Egidijus Kuris,
Iulia Antoanella Motoc,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer, judges,
and Fatoş Araci, Deputy Section Registrar,
Having deliberated in private on 9 February 2016,
Delivers the following judgment, which was adopted on that date:

PROCEDURE

1. The case originated in an application (no. 30813/14) against the Republic of Poland lodged with the Court under Article 34 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms ("the Convention") by a Polish national, Mr K.J. ("the applicant"), on 12 April 2014.
2. The applicant was represented by Mr G. Thuan Dit Dieudonné, a lawyer practising in Strasbourg. The Polish Government ("the Government") were represented by their Agent, Ms J. Chrzanowska, of the Ministry of Foreign Affairs.
3. The applicant alleged mainly that the refusal of the Polish family court to order the return of his child in application of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, constituted a violation of his right for respect of his family life and a breach of Article 8 of the Convention.
4. On 15 September 2014 the application was communicated to the Government.

THE FACTS

I. THE CIRCUMSTANCES OF THE CASE

A. Background

5. The applicant was born in 1978. He is Polish and lives in Kent, the United Kingdom. He is married to M.J., who is also Polish. In 2005 the couple moved to the United Kingdom. Their daughter was born there in January 2010. Parental responsibility was exercised jointly by both parents.

B. Child retention and proceedings under the Hague Convention

6. On 17 July 2012 M.J. and the child went to Poland on holiday, with the applicant's consent. On 9 September 2012 M.J. informed the applicant that she was not coming back to the United Kingdom with the child.
7. On 21 September 2012 the applicant applied to the United Kingdom Central Authority for a return order for the child under the Hague Convention.
8. It appears that in mid-October 2012 the application was registered with the Grudziądz District Court. Judge D.K. was assigned to preside over the case.
9. In response to the applicant's request, M.J. submitted that in 2011 she and her husband had become distant from each other; the applicant had lost interest in his family and had been spending his spare time playing computer games. For those reasons, and also out of fear that the child would never again be allowed to leave the United Kingdom, M.J. did not agree to her daughter's returning to the United Kingdom alone and informed the domestic court that she did not wish to go back there with the child.
10. The first hearing was held on 19 December 2012 before the Grudziądz District Court, with Judge D.K. presiding. The applicant and his lawyer attended the hearing.
11. The second hearing was held on 4 February 2013 before the same judge. The applicant and his lawyer attended the hearing. The domestic court heard two witnesses and ordered a report of experts in psychology from the Family Consultation Centre (Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno Konsultacyjny "RODK").
12. On 22 March 2013 the experts examined the applicant, M.J. and the child, who was three years old at the time. The report was issued on 17 April 2013.
13. The third hearing was held on 8 May 2013 before Judge D.K. At this hearing, the Grudziądz District Court decided to dismiss the applicant's request for the child's return (III Nsm 999/12).

14. The first-instance court ruled on the basis of the following evidence: testimony of the applicant, M.J. and the members of both families and the RODK experts' report.

15. The RODK experts were ordered to make the following assessment:

"whether moving [the child] into her father's care, linked with her separation from the mother, would disturb [the child's] sense of security and would affect her emotional state in a negative way; or is it recommended, [with a view to] the adequate psycho-physical development of the child, to [put the child under the father's care] linked with [giving] an order to surrender the child by the mother."

16. The experts concluded that "the child's return to the United Kingdom and her separation from the mother", her primary caregiver, "would cause more emotional harm to the child than the lack of daily contact with her father." In particular, the child's sense of security and stability could be disturbed. To this effect the report read as follows: "Considering the [young] age and the sex of the child, it must be stated that the mother is currently best suited to satisfy her daughter's needs."

The experts also noted that the child was emotionally attached to both parents; she was developing well; perceived Poland and the United Kingdom on an equal footing; spoke Polish and had adapted well to her new life in Poland. It was recommended that the child should stay with her mother in Poland and have regular contact with her father.

17. The first-instance court considered that the RODK's report was thorough, clear and of a high evidentiary value.

18. On the merits, the Grudziądz District Court considered that it was called to examine "the relationship between the child and [each of] the parents, her physical and psychological development and also, any [possible] physical or psychological harm [which could occur] in the event of the child's return to her father without the mother."

19. The domestic court attached importance to the young age of the child (who was three years and four months old at the time of the ruling) and the fact that the mother had always been the child's primary caregiver. The reasons for the mother's refusal to return to the United Kingdom together with the child were not discussed by the domestic court. The district court held, relying on the experts' report, that there was a grave risk of psychological harm if she were to return to the United Kingdom without her mother. It was noted that Article 13 (b) of the Hague Convention protected abducted children to such a great extent that it did not allow for their return if that was going to place them in a "disadvantageous situation" (w niekorzystnej sytuacji).

20. The applicant appealed, arguing among others the following points of fact and law: the first-instance court ruled in breach of Article 13 (b) of the Hague Convention, firstly in that they concluded that in the circumstances of the case there was a grave risk that the child's return to the United Kingdom would expose her to intolerable psychological harm and would place her in a disadvantageous situation, and secondly in that they wrongly assumed that the child would have to be separated from the mother even though the latter had not cited any objective obstacles to her returning to the United Kingdom; the first-instance court ruled in breach of Article 3 of the Convention on the Rights of the Child and its general directive that the best interest of the child be protected; the facts as established by the domestic court contradicted the evidence produced in the course of the proceedings; the court's conclusion that the child's return would expose her to intolerable psychological harm contradicted the findings of the expert report; and the court should not have refused to adjourn the hearing at which the applicant was not represented by a lawyer.

21. At the appellate hearing, the applicant also argued (6) that the experts in psychology who had drafted the RODK's report for the first-instance court were incompetent.

22. On 14 October 2013 the Toruń Regional Court dismissed the appeal (IV Ca 1865/12).

23. The appellate court fully relied on the findings of fact made by the first-instance court, and held that the child's return to the United Kingdom with or without the mother would place her in an intolerable situation ("w sytuacji nie do zniesienia"). Firstly, in view of the child's very young age and the fact that since the retention the child had been under her mother's care practically round the clock and that her contact with the applicant had been rare, the child's separation from her mother would cause negative and irreversible consequences. Secondly, the child's return with her mother would not have a positive impact on the child's development either. To this effect, it was noted that M.J. had never adapted to her life in the United Kingdom; she was in conflict with the applicant and her departure from Poland would be against her will and forced by the circumstances.

24. As to the remaining grounds of the applicant's appeal, the regional court ruled in the following manner: contrary to the applicant's impression, the RODK's report was clear and adamant in its conclusion that the child's best interest would be better served if she were allowed to stay in Poland with her mother; in view of the fact that the applicant's lawyer had gone on holiday and the applicant had not agreed to be represented by a substitute lawyer, granting his motion for adjournment was not justified; and the argument about the incompetence of the RODK's experts was, firstly, belated (the applicant had not raised that issue before the first-instance court or in his appeal) and, secondly, inconsistent with the applicant's reliance on the impugned report in support of his remaining arguments.

C. The applicant's contact with the child, divorce application and recent developments

25. At the first hearing, held on 19 December 2012 by the Grudziądz District Court, the applicant's lawyer applied, expressly citing Article 21 of the Hague Convention, for arrangements for organising and securing the effective exercise of the applicant's right of contact during the Hague Convention proceedings.

26. The domestic court did not rule on that application.

27. On 28 December 2012 the applicant applied to the Grudziądz District Court for a contact order in respect of the child. He did not rely on Article 21 of the Hague Convention. He asked, inter alia, for an interim order to be issued obliging M.J. for the duration of the Hague Convention proceedings to allow him to take the child to his house every second and fourth weekend of the month from 3 p.m. on Friday until 8 p.m. on Sunday, and to talk to the child by telephone or Skype every Monday, Wednesday and Friday between 4 p.m. and 7 p.m.

28. On 28 February 2013 the Grudziądz District Court, with D.K. as the presiding judge, decided under Article 445 1 § 1 and 2 of the Code of Civil Procedure to stay the proceedings concerning the applicant's contact with the child until the end of the couple's divorce proceedings, which had been instituted before the Toruń Regional Court on 14 January 2013 (III. R. Nsm 35/13).

29. On 25 March 2013 the divorce application lodged by M.J. (IC 117/13) was rejected by the Toruń Regional Court, with S.M. as the presiding judge accompanied by two lay judges. The regional court favoured the jurisdiction of the English courts because the last common place of residence of the couple was in Maidstone, the United Kingdom. On 24 June 2013 the Gdańsk Court of Appeal, with D.K. as the presiding judge, dismissed M.J.'s interlocutory appeal against that decision.

30. The applicant submitted that when the Hague Convention proceedings had been pending in Poland, he had seen his daughter on several occasions, in the mother's house and in her presence.

31. On 28 November 2014 the Grudziądz District Court issued a decision on the applicant's contact with his daughter. A copy of this decision has not been submitted to the Court. It appears that the applicant was authorised to see his daughter the second and the fourth weekend of every month; during one week of winter holidays; during two weeks of summer holidays and on selected days of Christmas and Easter holidays. It appears that the applicant did not appeal against this decision.

On 31 August 2015 the Grudziądz District Court, with D.K. as presiding judge, confirmed that the above-mentioned decision was binding and enforceable as of 8 July 2015.

32. Divorce proceedings are currently pending in the United Kingdom.

II. RELEVANT INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW

A. The Hague Convention

33. The Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction which has been ratified by Poland (Dz.U.1995 r. Nr 108, poz. 528, date of entry into force 1 November 1992) and the United Kingdom provides, in so far as relevant, as follows.

"... Article 3

The removal or the retention of a child is to be considered wrongful where -

a) it is in breach of rights of custody attributed to a person, an institution or any other body, either jointly or alone, under the law of the State in which the child was habitually resident immediately before the removal or retention; and

b) at the time of removal or retention those rights were actually exercised, either jointly or alone, or would have been so exercised but for the removal or retention.

The rights of custody mentioned in sub-paragraph a) above, may arise in particular by operation of law or by reason of a judicial or administrative decision, or by reason of an agreement having legal effect under the law of that State.

Article 4

The Convention shall apply to any child who was habitually resident in a Contracting State immediately before any breach of custody or access rights. The Convention shall cease to apply when the child attains the age of 16 years.

...

Article 11

The judicial or administrative authorities of Contracting States shall act expeditiously in proceedings for the return of children.

If the judicial or administrative authority concerned has not reached a decision within six weeks from the date of commencement of the proceedings, the applicant or the Central Authority of the requested State, on its own initiative or if asked by the Central Authority of the requesting State, shall have the right to request a statement of the reasons for the delay. If a reply is received by the Central Authority of the requested State, that Authority shall transmit the reply to the Central Authority of the requesting State, or to the applicant, as the case may be.

Article 12

Where a child has been wrongfully removed or retained in terms of Article 3 and, at the date of the commencement of the proceedings before the judicial or administrative authority of the Contracting State where the child is, a period of less than one year has elapsed from the date of the wrongful removal or retention, the authority concerned shall order the return of the child forthwith.

The judicial or administrative authority, even where the proceedings have been commenced after the expiration of the period of one year referred to in the preceding paragraph, shall also order the return of the child, unless it is demonstrated that the child is now settled in its new environment.

Where the judicial or administrative authority in the requested State has reason to believe that the child has been taken to another State, it may stay the proceedings or dismiss the application for the return of the child.

Article 13

Notwithstanding the provisions of the preceding Article, the judicial or administrative authority of the requested State is not bound to order the return of the child if the person, institution or other body which opposes its return establishes that -

a) the person, institution or other body having the care of the person of the child was not actually exercising the custody rights at the time of removal or retention, or had consented to or subsequently acquiesced in the removal or retention; or

b) there is a grave risk that his or her return would expose the child to physical or psychological harm or otherwise place the child in an intolerable situation.

The judicial or administrative authority may also refuse to order the return of the child if it finds that the child objects to being returned and has attained an age and degree of maturity at which it is appropriate to take account of its views.

In considering the circumstances referred to in this Article, the judicial and administrative authorities shall take into account the information relating to the social background of the child provided by the Central Authority or other competent authority of the child's habitual residence.

...

Article 16

After receiving notice of a wrongful removal or retention of a child in the sense of Article 3, the judicial or administrative authorities of the Contracting State to which the child has been removed or in which it has been retained shall not decide on the merits of rights of custody until it has been determined that the child is not to be returned under this Convention or unless an application under this Convention is not lodged within a reasonable time following receipt of the notice.

Article 19

A decision under this Convention concerning the return of the child shall not be taken to be a determination on the merits of any custody issue.

..."

B. The Pérez-Vera Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention

34. The Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention, prepared by Elisa Pérez-Vera and published by The Hague Conference on Private International Law (HCCH) in 1982 ("the Pérez-Vera Report"), provides the following comments on the notion of "the best interest of the child":

"... 'the legal standard 'the best interest of the child' is that at first view of such vagueness that it seems to resemble more closely a sociological paradigm than a concrete juridical standard ... the general statement of the standard does not make it clear whether 'the interest' of the child to be served are those of the immediate aftermath of the decision, of the adolescence of the child, of young adulthood, maturity, senescence or old age' ..." (§21, p. 431)

"... [the philosophy of the Convention] can be defined as follows: the struggle against the great increase on international child abductions must always be inspired by the desire to protect children and should be based upon an interpretation of their true interests...the right not to be removed or retained in the name of more or less arguable rights concerning its person is one of the most objective examples of what constitutes the interests of the child...the presumption generally stated is that the true victim of the 'childnapping' is the child himself, who suffers from the sudden upsetting of his stability, the traumatic loss of contact with the parent who has been in charge of

his upbringing, the uncertainty and frustration which come with the necessity to adapt to a strange language, unfamiliar cultural conditions and unknown teachers and relatives' ..." (§24, pp. 431 and 432)

"It is thus legitimate to assert that the two objects of the Convention – one preventive, the other designed to secure the immediate reintegration of the child into his habitual environment – both correspond to a specific idea of what constitutes the 'best interests of the child' ... However ... it has to be admitted that the removal of the child can sometimes be justified by objective reasons which have to do either with its person, or with the environment with which it is most closely connected ..." (§ 25, p. 432)"

35. As a consequence, the Hague Convention contains a number of clearly derived from a consideration of the interest of the child, namely that of a serious risk that a child's return would expose him or her to "physical or psychological harm" or otherwise place the child in an "intolerable situation".

36. The Pérez-Vera Report contains the following general comments about the exceptions to the principle of the child's prompt return under Article 13 (b):

"... [the exceptions] to the rule concerning the return of the child must be applied only as far as they go and no further. This implies above all that they are to be interpreted in a restrictive fashion if the Convention is not to become a dead letter... The practical application of this principle requires that the signatory States be convinced that they belong, despite their differences, to the same legal community within which the authorities of each State acknowledge that the authorities of one of them – those of the child's habitual residence – are in principle best placed to decide upon questions of custody and access. As a result, a systematic invocation of the said exceptions, substituting the forum chosen by the abductor for that of the child's residence, would lead to the collapse of the whole structure of the Convention by depriving it of the spirit of mutual confidence which is its inspiration..." (§34, pp. 434 and 435)

"... the exceptions [in Articles 13 and 20] do not apply automatically, in that they do not invariably result in the child's retention; nevertheless, the very nature of these exceptions gives judges a discretion – and does not impose upon them a duty – to refuse to return a child in certain circumstances ..." (§113 p. 460)

"... With regard to article 13, the introductory part of the first paragraph highlights the fact that the burden of proving the facts stated in sub-paragraphs a and b is imposed on the person who opposes the return of the child ..." (§ 114, p. 460)

"... The exceptions contained in [article 13] b deal with situations ... where the return of the child would be contrary to its interests ... Each of the terms used in this provision, is the result of a fragile compromise reached during the deliberations of the Special Commission and has been kept unaltered. Thus it cannot be inferred, a contrario, from the rejection during the Fourteenth Session of proposals favouring the inclusion of an express provision stating that this exception could not be invoked if the return of the child might harm its economic or educational prospects, that the exceptions are to receive a wide interpretation ..." (§116, p. 461)

37. With regard to Article 29 the Pérez-Vera Report states that the aim of the Hague Convention is to provide additional means of helping persons whose custody or contact rights have been breached. Those persons have a choice either to apply directly to the Central Authorities, as provided for in the Hague Convention, or to institute relevant proceedings before the authorities of the State where the child is located. In such a case, where the applicants have recourse to a direct action before the competent authorities, they can choose to submit their application "whether or not under the provisions" of the Hague Convention. In the latter case, according to the explanatory report, the authorities are not obliged to apply the provisions of the convention unless they have been incorporated in their domestic law.

C. The International Convention on the Rights of the Child

38. The relevant provisions of the United Nations Convention on the Rights of the Child, signed in New York on 20 November 1989, read as follows:

Preamble

"The States Parties to the present Convention,

...

Convinced that the family, as the fundamental group of society and the natural environment for the growth and well-being of all its members and particularly children, should be afforded the necessary protection and assistance so that it can fully assume its responsibilities within the community,

Recognizing that the child, for the full and harmonious development of his or her personality, should grow up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding, ...

Have agreed as follows:

...

Article 3

1. In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration...

Article 7

1. The child shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth... to know and be cared for by his or her parents...

Article 9

1. States Parties shall ensure that a child shall not be separated from his or her parents against their will...

Article 14

1. States Parties shall respect the right of the child to freedom of thought, conscience and religion.

2. States Parties shall respect the rights and duties of the parents and, when applicable, legal guardians, to provide direction to the child in the exercise of his or her right in a manner consistent with the evolving capacities of the child...

Article 18

1. States Parties shall use their best efforts to ensure recognition of the principle that both parents have common responsibilities for the upbringing and development of the child. Parents or, as the case may be, legal guardians, have the primary responsibility for the upbringing and development of the child. The best interests of the child will be their basic concern.

...”

D. European Union law

39. Council Regulation (EC) No. 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility (known as “Brussels II bis Regulation”) reads, in particular, as follows:

“...

(12) The grounds of jurisdiction in matters of parental responsibility established in the present Regulation are shaped in the light of the best interests of the child, in particular on the criterion of proximity. This means that jurisdiction should lie in the first place with the Member State of the child’s habitual residence, except for certain cases of a change in the child’s residence or pursuant to an agreement between the holders of parental responsibility.

(13) In the interest of the child, this Regulation allows, by way of exception and under certain conditions, that the court having jurisdiction may transfer a case to a court of another Member State if this court is better placed to hear the case. However, in this case the second court should not be allowed to transfer the case to a third court.

...

(17) In cases of wrongful removal or retention of a child, the return of the child should be obtained without delay, and to this end the Hague Convention of 25 October 1980 would continue to apply as complemented by the provisions of this Regulation, in particular Article 11. The courts of the Member State to or in which the child has been wrongfully removed or retained should be able to oppose his or her return in specific, duly justified cases. However, such a decision could be replaced by a subsequent decision by the court of the Member State of habitual residence of the child prior to the wrongful removal or retention. Should that judgment entail the return of the child, the return should take place without any special procedure being required for recognition and enforcement of that judgment in the Member State to or in which the child has been removed or retained.

...

Article 10

Jurisdiction in cases of child abduction

In case of wrongful removal or retention of the child, the courts of the Member State where the child was habitually resident immediately before the wrongful removal or retention shall retain their jurisdiction until the child has acquired a habitual residence in another Member State and:

(a) each person, institution or other body having rights of custody has acquiesced in the removal or retention;

or

(b) the child has resided in that other Member State for a period of at least one year after the person, institution or other body having rights of custody has had or should have had knowledge of the whereabouts of the child and the child is settled in his or her new environment and at least one of the following conditions is met:

(i) within one year after the holder of rights of custody has had or should have had knowledge of the whereabouts of the child, no request for return has been lodged before the competent authorities of the Member State where

the child has been removed or is being retained;

(ii) a request for return lodged by the holder of rights of custody has been withdrawn and no new request has been lodged within the time limit set in paragraph (i);

(iii) a case before the court in the Member State where the child was habitually resident immediately before the wrongful removal or retention has been closed pursuant to Article 11(7);

(iv) a judgment on custody that does not entail the return of the child has been issued by the courts of the Member State where the child was habitually resident immediately before the wrongful removal or retention.

Article 11

Return of the child

1. Where a person, institution or other body having rights of custody applies to the competent authorities in a Member State to deliver a judgment on the basis of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction (hereinafter "the 1980 Hague Convention"), in order to obtain the return of a child that has been wrongfully removed or retained in a Member State other than the Member State where the child was habitually resident immediately before the wrongful removal or retention, paragraphs 2 to 8 shall apply.

...

3. A court to which an application for return of a child is made as mentioned in paragraph 1 shall act expeditiously in proceedings on the application, using the most expeditious procedures available in national law.

Without prejudice to the first subparagraph, the court shall, except where exceptional circumstances make this impossible, issue its judgment no later than six weeks after the application is lodged.

4. A court cannot refuse to return a child on the basis of Article 13b of the 1980 Hague Convention if it is established that adequate arrangements have been made to secure the protection of the child after his or her return.

5. A court cannot refuse to return a child unless the person who requested the return of the child has been given an opportunity to be heard.

..."

E. European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children

40. The European Convention of 20 May 1980 on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children (known as "Luxembourg Convention") reads, in so far as relevant, as follows:

"...

Article 1

For the purposes of this Convention:

a child means a person of any nationality, so long as he is under 16 years of age and has not the right to decide on his own place of residence under the law of his habitual residence, the law of his nationality or the internal law of the State addressed;

...

d improper removal means the removal of a child across an international frontier in breach of a decision relating to his custody which has been given in a Contracting State and which is enforceable in such a State; improper removal also includes:

i the failure to return a child across an international frontier at the end of a period of the exercise of the right of access to this child or at the end of any other temporary stay in a territory other than that where the custody is exercised;

...

Article 5

1 The central authority in the State addressed shall take or cause to be taken without delay all steps which it considers to be appropriate, if necessary by instituting proceedings before its competent authorities, in order:

...

b to avoid, in particular by any necessary provisional measures, prejudice to the interests of the child or of the applicant;

...

Article 8

1 In the case of an improper removal, the central authority of the State addressed shall cause steps to be taken forthwith to restore the custody of the child where:

a at the time of the institution of the proceedings in the State where the decision was given or at the time of the improper removal, if earlier, the child and his parents had as their sole nationality the nationality of that State and the child had his habitual residence in the territory of that State, and

b a request for the restoration was made to a central authority within a period of six months from the date of the improper removal.

...

Article 11

...

3 Where no decision on the right of access has been taken or where recognition or enforcement of the decision relating to custody is refused, the central authority of the State addressed may apply to its competent authorities for a decision on the right of access, if the person claiming a right of access so requests.

...

Article 19

This Convention shall not exclude the possibility of relying on any other international instrument in force between the State of origin and the State addressed or on any other law of the State addressed not derived from an international agreement for the purpose of obtaining recognition or enforcement of a decision.

Article 20

1 This Convention shall not affect any obligations which a Contracting State may have towards a non-Contracting State under an international instrument dealing with matters governed by this Convention.

2 When two or more Contracting States have enacted uniform laws in relation to custody of children or created a special system of recognition or enforcement of decisions in this field, or if they should do so in the future, they shall be free to apply, between themselves, those laws or that system in place of this Convention or any part of it. In order to avail themselves of this provision the State shall notify their decision to the Secretary General of the Council of Europe. Any alteration or revocation of this decision must also be notified.

III. RELEVANT DOMESTIC LAW

41. The amendment to the 1964 Code of Civil Procedure (Kodeks Postępowania Cywilnego) introduced on 19 July 2001, which entered into force on 27 September 2001 regulates the proceedings concerning the return of children under the Hague Convention (Articles 5981-59814 of the Code of Civil Procedure).

Article 5982 provides that when proceedings under the Hague Convention are pending, the domestic court shall not, in principle, rule on the issue of parental rights and custody. Custody proceedings shall be stayed proprio motu until the end of the proceedings concerning the child's return.

Article 4451 operates in the general context of family disputes over minor children and provides that when proceedings for divorce are pending, separate proceedings concerning right of contact shall not be instituted or shall be stayed proprio motu if they had been instituted prior to the application for divorce. Under this provision, the issue of the right of contact shall be decided by the court before which the divorce proceedings are pending by means of interim procedure.

Lastly, under paragraph 2 of this provision proceedings for the right of contact shall be resumed if the final and binding ruling ending the divorce proceedings is silent on the issue of contact. Otherwise, proceedings for the right of contact shall be discontinued.

42. Irrespective of the above-mentioned regulations, a party to civil proceedings is entitled to apply for an interim measure (Article 730 et al. of the Code of Civil Procedure). Article 755 of the Code of Civil Procedure specifically provides that matters of custody and contact with a child may be regulated by a court by means of an interim measure. Under Article 737 of the Code of Civil Procedure, an application for an interim measure shall be examined without undue delay, in principle no later than one week after the date of its lodging with the court.

THE LAW

I. ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 8 OF THE CONVENTION

ON ACCOUNT OF THE OUTCOME THE PROCEEDINGS FOR THE CHILD'S RETURN UNDER THE HAGUE CONVENTION AND THE DECISION-MAKING PROCESS

43. The applicant complained of a breach of his right to respect for his family life under Article 8 of the Convention because of the dismissal of his Hague Convention request. The applicant elaborated on this complaint, indicating that the unfavourable outcome of the impugned proceedings resulted from the misapplication of the Hague Convention and from various alleged shortcomings in the decision-making process. Article 8 of the Convention reads as follows:

"1. Everyone has the right to respect for his private and family life ...

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others."

A. Admissibility

44. The Court notes that the application is not manifestly ill-founded within the meaning of Article 35 § 3 (a) of the Convention. It further notes that it is not inadmissible on any other grounds. It must therefore be declared admissible.

B. Merits

1. The parties' submissions

45. In his application to the Court, the applicant complained of a breach of Article 8 of the Convention on account of the outcome of his Hague Convention proceedings. In his subsequent observations on the case he specified a series of shortcomings in the decision-making process leading to the refusal to grant his Hague Convention request.

46. More specifically, the applicant submitted that the Polish family court had misapplied the Hague Convention procedure in that they had focused on two elements which were absent from the Hague Convention test under Article 13. Incidentally, these elements also constituted wrong assumptions, namely that the applicant's daughter would have to be separated from her mother and that she would be placed in her father's custody.

To this effect, the applicant considered that the issue which had been put forward by the first-instance court to the RODK's experts had been formulated erroneously *de jure* since the applicant's request for the child's return under the Hague Convention had not aimed at "moving the child into the father's care" but simply at returning the child to her habitual place of residence regardless of who was responsible for her care. Firstly, such was the nature of the Hague Convention requests which pursued its restorative objective. And secondly, with regard to the applicant's specific case, in the divorce proceedings pending in the United Kingdom the applicant had specifically asked for shared and not exclusive custody of his daughter.

In the applicant's opinion, the subsequent judicial examination of his Hague Convention request was likewise erroneously focused on those two elements.

47. The applicant also argued that the impugned decision of the domestic court, which resulted from an incorrectly broad interpretation of Article 13 (b) of the Hague Convention, was contrary to the child's best interests within the meaning of that provision and instead protected the interests of the child's mother, who had decided not to return to the United Kingdom without indicating any objective reasons for such a decision.

48. Moreover, the applicant submitted that the decision-making process leading to the adoption of the impugned decision was contrary to the procedural requirements of Article 8 of the Convention.

49. Firstly, in the applicant's opinion, the Polish family court had taken too long to examine his Hague Convention request, in breach of the requirement of expeditious proceedings under Article 11 of the Hague Convention. Secondly, in the absence of a decision to adjourn, the applicant had to attend one hearing before the first-instance court without a lawyer. Thirdly, the presiding judge who issued the first-instance ruling was to be biased because she "welcomed the divorce petition" filed by the applicant's wife. Fourthly, the RODK's report was, in the applicant's view, issued unlawfully because the appointment of expert psychologists and their professional liability was not regulated under Polish law at the time. And fifthly, under the Hague Convention and under the Brussels II Regulation, the Polish courts should not have examined the divorce application brought by M.J. as long as the applicant's request for the child's return was pending.

50. The Government refrained from making comments on the merits of the case.

2. The Court's assessment

(a) General principles

51. The general principles on the relationship between the Convention and the Hague Convention, the scope of the Court's examination of child international child abduction applications, the best interests of the child and on the

procedural obligations of the States, are laid down in the Court's Grand Chamber judgment in the case of *X v. Latvia* (see *X v. Latvia* [GC], no. 27853/09, §§ 93-102, 107 ECHR 2013) and also in a number of other judgments concerning proceedings for return of children under the Hague Convention (see *Maumousseau and Washington v. France*, no. 39388/05, § 68, 6 December 2007; *Ignaccolo-Zenide v. Romania*, no. 31679/96, § 102, ECHR 2000-I; *Iosub Caras v. Romania*, no. 7198/04, § 38, 27 July 2006; *Shaw v. Hungary*, no. 6457/09, § 72, 26 July 2011; and *Adžić v. Croatia*, no. 22643/14, §§ 93-95, 12 March 2015).

(b) Application of the general principles to the present case

52. In the instant case, the primary interference with the applicant's right to respect for his family life may not be attributed to an action or omission by the respondent State, but rather to the action of the applicant's wife and his child's mother, a private individual, who has retained their daughter in Poland (see *López Guió v. Slovakia*, no. 10280/12, § 85, 3 June 2014).

53. That action nevertheless placed the respondent State under positive obligations to secure for the applicant his right to respect for his family life, which included taking measures under the Hague Convention with a view to ensuring his prompt reunification with his child (see *Ignaccolo-Zenide*, cited above, § 94).

54. In the present case, while holding that the retention of the child away from her habitual residence in the United Kingdom was wrongful within the meaning of Article 3 of the Hague Convention, the domestic courts took twelve months to examine the applicant's request for the return of his daughter, and eventually dismissed it on the ground that her return without her mother would place the girl in an intolerable situation within the meaning of Article 13 (b) of the Hague Convention.

55. The Court finds therefore that the events under consideration in the instant case, in so far as they give rise to the responsibility of the respondent State, amounted to an interference with the applicant's right to respect for his family life (see *Iosub Caras*, cited above, § 30).

56. The Court also notes that this interference had its legal basis in the Hague Convention, which entered into force in Poland in 1992 and which forms part of its domestic law. Moreover, the domestic courts acted in what they considered to be pursuit of the legitimate aim of protecting the rights and freedoms of the child and her mother (see *Neulinger and Shuruk v. Switzerland* [GC], no. 41615/07, §§ 99 and 106, ECHR 2010, and, *mutatis mutandis*, *Maumousseau*, cited above, § 61).

57. The Court must therefore determine whether the interference in question was "necessary in a democratic society" within the meaning of Article 8 § 2 of the Convention, interpreted in the light of the relevant international instruments, and whether when striking the balance between the competing interests at stake appropriate weight was given to the child's best interests, within the margin of appreciation afforded to the State in such matters.

58. The Court must be also aware of the context which is all-important for the interpretation of treaties. The 1980 Hague Convention is not the only instrument regulating matters connected with child abduction in relations between Poland and the United Kingdom. Both States are also parties to the 2003 Brussels II bis Regulation and the 1980 Luxembourg Convention. The 1980 Hague Convention itself has to be interpreted and applied in the context of these instruments.

59. The Court observes that the assessment of the child's best interests carried out by the Polish family courts in the course of the applicant's Hague Convention proceedings has indeed revolved around the question of whether moving the child into her father's care and separating her from the mother would disturb the child's sense of security and would have a negative impact on her emotional state (see paragraphs 15, 18 and 23 above).

60. Firstly, a question to this effect was formulated in explicit terms and put to the RODK's experts with a view to obtaining a report which later served as the basis of the family courts' assessment of the exceptions under Article 13 (b) of the Hague Convention (see paragraphs 16 and 17 above). The RODK's experts in fact recommended that the child should continue living in Poland because her return to the United Kingdom without the mother would be more harmful to her than the lack of daily contact with her father (see paragraph 16 above).

61. Secondly, the first-instance court assessed the risk of psychological and physical harm to the child in the event of her return to her father without the mother; no consideration having been given to the alternative return of the child with the mother (see paragraph 18 above). As a matter of fact the district court held that there was a grave risk of psychological trauma for the child in the event of her immediate separation from her mother, because of the girl's young age and because her mother had always been her primary caregiver (see paragraph 19 above).

62. Thirdly, even though the appellate court reformulated its reasoning when upholding the decision to dismiss the applicant's Hague Convention request, the fact that the child's mother was unwilling to live in the United Kingdom remained central to its analysis (see paragraph 23 above). Being faced with the applicant's explicit argument that the lower court had breached Article 13 (b) of the Hague Convention in that it had wrongly assumed that the child would have to be separated from the mother in absence of any objective obstacles to her return to the United Kingdom (see paragraph 20 above), the appellate court appears to have accepted that the conflict between the applicant and M.J. and the latter's alleged inability to adapt to her life abroad were reasons objective and convincing enough to prompt the conclusion that with or without her mother the child's return to her habitual environment would place her in an intolerable situation within the meaning of Article 13 (b) of the Hague Convention (see paragraph 23 above).

63. It is not the Court's task to take the place of the competent authorities in determining whether a grave risk exists that the child would be exposed to psychological harm within the meaning of Article 13 of the Hague Convention if she returned to the United Kingdom. However, the Court is in a position to ascertain whether the domestic courts, in applying and interpreting the provisions of that convention, secured the guarantees set forth in Article 8 of the Convention, particularly taking into account the child's best interests (see, amongst other authorities, *Olsson v. Sweden* judgment of 24 March 1988, Series A no. 130, p. 32, § 68).

64. The Court observes that it was the applicant's estranged wife who opposed the child's return. It was therefore for her to make and to substantiate any potential allegation of specific risks under Article 13 (b) of the Hague Convention (see paragraph 38 above). While this provision is not restrictive as to the exact nature of the "grave risk" – which could entail not only "physical or psychological harm" but also "an intolerable situation" – it cannot be read, in the light of Article 8 of the Convention, as including all of the inconveniences necessarily linked to the experience of return: the exception provided for in Article 13 (b) concerns only situations which go beyond what a child might reasonably be expected to bear (see *X v. Latvia*, cited above, § 116, and *Maumousseau and Washington*, cited above, §§ 69 and 73).

65. In the instant case, the applicant's wife objected to the child's return to the United Kingdom, giving two reasons. The first was essentially the break-up of the marriage, and the second her fear that the child would not be allowed to leave the United Kingdom (see paragraph 9 above).

66. The Court considers that both of these arguments fell short of the requirements of Article 13 (b) of the Hague Convention which were described above. The domestic courts nevertheless proceeded with the case, assessing the said Article 13 (b) risks in view of what appears to be a rather arbitrary refusal of the child's mother to return with the child as discussed in paragraph 60 above.

67. In addition to restating consistently that the exceptions to return under the Hague Convention must be interpreted strictly (see *X v. Latvia*, cited above, § 116), this Court has also specifically held that the harm referred to in Article 13 (b) of the Hague Convention cannot arise solely from separation from the parent who was responsible for the wrongful removal or retention. This separation, however difficult for the child, would not automatically meet the grave risk test (see *mutatis mutandis*, *G.S. v. Georgia*, no. 2361/13, § 56, 21 July 2015).

68. Nothing in the circumstances unveiled before the domestic courts objectively ruled out the possibility of the mother's return together with the child. It was not implied that the applicant's wife did not have access to UK territory (see, *mutatis mutandis*, *Maumousseau*, cited above, § 74) or that she would have faced criminal sanctions upon her return (see, a contrario, *Neullinger*, cited above, §§ 149 and 150). In addition, nothing indicated that the applicant might actively prevent M.J. from seeing her child in the United Kingdom or might deprive her of parental rights or custody (see, *mutatis mutandis*, *Paradis and Others v. Germany* (dec.), no. 4783/03, 15 May 2003). Instead, the appellate court upheld the conclusion and the reasoning of the lower court that the child's separation from the mother would have negative irreversible consequences, adding that it was so because since the abduction the child had been under her mother's care practically round the clock, and her contact with the applicant had been rare (see paragraph 23 above).

69. The alternative part of the appellate court's ruling, namely its holding that the child's return to the United Kingdom with the mother would not have a positive impact on the child's development, because M.J.'s departure from Poland would be against her will (see paragraph 23 above), must be considered equally misguided. The domestic court has clearly gone beyond the elements which ought to have been assessed under Article 13 (b) of the Hague Convention. Moreover, even in doing so, it seemed to have completely ignored the remaining conclusions of the RODK's experts, namely that the child, who was apparently adaptable, was in good physical and psychological health, was emotionally attached to both parents, and perceived Poland and the United Kingdom as on an equal footing (see paragraph 16 above).

70. Lastly, the Court observes that the issues of custody and access are not to be intertwined in the Hague Convention proceedings (see paragraph 38 above, and see also *Maumousseau*, cited above, § 69). Consequently, whether in the light of international law or of domestic law, it was erroneous for the family court in the instant case to assume that if returned to the United Kingdom the child would be placed in the applicant's custody or care.

71. The Court also observes that, as regards the length of the impugned domestic proceedings, despite the recognised urgent nature of the Hague Convention proceedings, a period of one year elapsed from the date on which the applicant's request for the return of the child was registered with the Grudziadz District Court to the date of the final decision. No explanation was put forward by the Government for this delay.

72. Consequently, even though the six-week time-limit is non-obligatory under the Hague Convention (see paragraph 33 above), the Court considers that exceeding it by forty-five weeks, which is more than eightfold, in the absence of any circumstances capable of exempting the domestic courts from the duty to strictly observe it, does not meet the urgency of the situation and is not in compliance with the positive obligation to act expeditiously in proceedings for the return of children (see *Carlson v. Switzerland*, no. 49492/06, § 76, 6 November 2008; *Karrer v. Romania*, no. 16965/10, § 54, 21 February 2012; *R.S. v. Poland*, no. 63777/09, § 70, 21 July 2015; *Blaga v. Romania*, no. 54443/10, § 83, 1 July 2014; and *Monory*, cited above, § 82; see also, a contrario, *Lipkowsky* (dec.), cited above).

73. In conclusion, in the circumstances of the case seen as a whole and notwithstanding the respondent States' margin of appreciation in the matter, the Court considers that the State failed to comply with its positive obligations under Article 8 of the Convention.

74. In view of the above conclusion, it is unnecessary that the remainder of the applicant's complaint about the allegedly defective procedure be examined by the Court.

75. There has accordingly been a violation of Article 8 of the Convention.

76. Lastly, the Court observes that, as the child has lived with her mother in Poland for over three years and a half, there is no basis for the present judgment to be interpreted as obliging the respondent State to take steps ordering the child's return to the United Kingdom.

II. ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 8 OF THE CONVENTION ON ACCOUNT OF THE DOMESTIC COURTS' FAILURE TO ISSUE AN INTERIM CONTACT ORDER

77. In his observations on the admissibility and the merits of the case which were submitted to the Court on 19 January 2015, the applicant made an additional complaint, namely that the Polish family court failed to secure the exercise of his right of contact during the Hague Convention proceedings. In result, his contact with the child was irregular and rare, as it was at the absolute discretion of the abducting mother. That, in the applicant's view, was in breach of Article 21 of the Hague Convention and in violation of his and his daughter's right for respect for their family life under Article 8 of the Convention.

78. The Court considers that the above grievance cannot be viewed as an integral part of the applicant's main complaint, which concerned the dismissal of his Hague Convention request and the features of these proceedings in so far as they might have influenced that outcome. Consequently, the applicant's allegation that his contact was not secured by the domestic court during the return proceedings must be examined as a separate complaint. It is not open to the Court, however, to set aside the application of the six-month rule even in the absence of the relevant objection from the Government (see, among many other authorities, *Wereda v. Poland*, no. 54727/08, § 57, 26 November 2013; *Belaousof and Others v. Greece*, no. 66296/01, judgment of 27 May 2004, § 38; *Miroshnik v. Ukraine*, no. 75804/01, § 55, 27 November 2008; *Tsikakis v. Germany*, no. 1521/06, § 55, 10 February 2011; and *Ciornei v. Romania*, no. 6098/05, § 19, 21 July 2009).

79. In view of these considerations, it must be noted that the examination of the merits of the applicant's request for contact arrangements was stayed by the Grudziądz District Court on 28 February 2013 until the termination of the divorce proceedings (see paragraph 28 above). The latter proceedings ended on 24 June 2013 with the decision of the Gdańsk Court of Appeal (see paragraph 29 above). The applicant informed the Court that on 28 November 2014 a decision on contact arrangements had been issued (see paragraph 31 above). The latter development, however, is of no importance since the Hague Convention proceedings, for the duration of which the applicant sought to have contact with his child, ended on 14 October 2013 (see paragraph 22 above).

80. Having regard to the above, the Court finds that the applicant's complaint that the Polish family court failed to secure his right of contact during the return proceedings has been introduced out of time and must be rejected in accordance with Article 35 §§ 1 and 4 of the Convention.

III. APPLICATION OF ARTICLE 41 OF THE CONVENTION

81. Article 41 of the Convention provides:

"If the Court finds that there has been a violation of the Convention or the Protocols thereto, and if the internal law of the High Contracting Party concerned allows only partial reparation to be made, the Court shall, if necessary, afford just satisfaction to the injured party."

A. Damage

82. In his application form, the applicant claimed 20,000 euros (EUR) in respect of non-pecuniary damage. In his subsequent submissions on just satisfaction, he claimed EUR 1,886 in respect of pecuniary damage, representing loss of income when the applicant was absent from work to participate in the impugned domestic court proceedings. At that point, the applicant also claimed EUR 50,000 in respect of non-pecuniary damage.

83. The Government submitted that no causal link existed between the applicant's Article 8 application and the pecuniary damage which he had allegedly suffered. Moreover, they argued that the non-pecuniary damages sought were excessive and did not correspond to what had originally been claimed by the applicant.

84. The Court does not discern any causal link between the violation found and the pecuniary damage alleged; it therefore rejects this claim. On the other hand, the Court accepts that the applicant must have suffered distress and emotional hardship, as a result of the Polish court's refusal to order her daughter's return to the United Kingdom, which is not sufficiently compensated for by the finding of a violation of the Convention. Having regard to the sums awarded in comparable cases, and making an assessment on an equitable basis, the Court awards the applicant EUR 9,000 in respect of non-pecuniary damage.

B. Costs and expenses

85. The applicant also claimed EUR 7,447.74 for costs and expenses incurred in relation to the proceedings before domestic courts and EUR 3,000 for those incurred before the Court. The former amount comprised EUR 5,473.54 of the applicant and his witness's travel expenses (transportation, hotels and parking fees) incurred between December 2012 and October 2013 and EUR 1,974.2 of various court and translation fees.

86. The Government argued that only costs actually incurred in the preparation and defence of the applicant's case before the Court should be taken into consideration.

87. According to the Court's case-law, an applicant is entitled to the reimbursement of costs and expenses only in so far as it has been shown that these have been actually and necessarily incurred and are reasonable as to quantum. In the present case, regard being had to the documents in its possession and the above criteria, the Court considers it reasonable to award the sum of EUR 6,145 covering costs under all heads.

C. Default interest

88. The Court considers it appropriate that the default interest rate should be based on the marginal lending rate of the European Central Bank, to which should be added three percentage points.

FOR THESE REASONS, THE COURT, UNANIMOUSLY,

1. Declares the Article 8 complaint about the outcome of the Hague Convention proceedings and the decision-making process admissible and the remainder of the application inadmissible;

2. Holds that there has been a violation of Article 8 of the Convention;

3. Holds

(a) that the respondent State is to pay the applicant, within three months from the date on which the judgment becomes final in accordance with Article 44 § 2 of the Convention, the following amounts, to be converted into the currency of the respondent State at the rate applicable at the date of settlement:

(i) EUR 9,000 (nine thousand euros), plus any tax that may be chargeable, in respect of non-pecuniary damage;

(ii) EUR 6,145 (six thousand one hundred and forty-five euros), plus any tax that may be chargeable to the applicant, in respect of costs and expenses;

(b) that from the expiry of the above-mentioned three months until settlement simple interest shall be payable on the above amounts at a rate equal to the marginal lending rate of the European Central Bank during the default period plus three percentage points;

4. Dismisses the remainder of the applicant's claim for just satisfaction and for costs and expenses.

Done in English, and notified in writing on 1 March 2016, pursuant to Rule 77 §§ 2 and 3 of the Rules of Court.

Fatoş AraciAndrás Sajó

Deputy RegistrarPresident